

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ	
1.1. Поняття та сутність та структура лікувально-оздоровчого туризму, його місце в системі туристичної діяльності.....	11
1.2. Підходи до класифікації курортів лікувально-оздоровчого туризму.....	16
1.3. Історія розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області...23	
Висновок до розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ГЕОГРАФІЧНОГО ПОЛОЖЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	
2.1. Аналіз розміщення лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області.....	32
2.2. Особливості розвитку курортів лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області.....	46
Висновок до розділу 2.....	53
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО- ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	
3.1. Міжнародна співпраця лікувально-оздоровчих курортів Львівської області з українськими туристичними організаціями.....	55
3.2. Проблеми та перспективи розвитку.....	69
Висновок до розділу 3.....	79
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86
ДОДАТКИ.....	93

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Оздоровчий вплив туризму сприяє його широкому використанню в комплексі курортного лікування. Останнім часом у науково-методичній літературі, засобах масової інформації пропагується такий вид туризму, як лікувальний, або лікувально-оздоровчий. Лікувальний туризм посідає особливе місце в системі загальносвітових курортно-туристичних відносин. За показником людино-днів перебування частка в світовому туристичному обороті лікувального туризму становить менше 1%, а в структурі доходів – близько 5%, тобто є найбільш грошомісткою галуззю туризму.

У моду входять здоровий спосіб життя, активний відпочинок людей середнього віку. На думку експертів, споживачі такого типу будуть головними клієнтами санаторних курортів і гарантуватимуть лікувально-оздоровчому туризму процвітання в ХХІ ст. Останнім часом ринок лікувально-оздоровчого туризму зазнає змін. Традиційні санаторні курорти перестають бути місцем лікування і відпочинку осіб старшого віку і стають поліфункціональними оздоровчими центрами, розрахованими на широке коло споживачів.

Санаторно-курортна справа в Україні є класичним видом рекреаційної діяльності, важливою складовою процесів лікування, профілактики та реабілітації. В нашій державі виграно поєднуються багаті природні ресурси, що можуть використовуватися для збереження і покращання здоров'я населення, подовження тривалості життя: сприятливий клімат лісів, лісостепу і степу, гірських і приморських місцевостей, унікальний мікроклімат соляних шахт, багатий спектр природних мінеральних вод, лікувальні грязі, озокерит, тощо.

За давніх часів загальновідомими є кліматичні курорти Південного узбережжя Криму, бальнеологічні курорти Передкарпаття та Закарпаття, Поділля, Полтавщини, грязьові курорти Криму та Одещини. Перші заклади, що використовували для лікування мінеральну воду, почали функціонувати у Шклі (1576 р.), Саках (1799 р.), Трускавці (1827 р.), Одесі Науково-технічний збірник №108 582 (1829 р.), Березовському (1862 р.), Моршині (1877 р.); лікувальні

властивості грязей – на узбережжі Куяльницького лиману (1833 р.), поблизу Голої Пристані (1895р.). Проте інтенсивне становлення здравниць відбувається за радянських часів: в межах державної системи охорони здоров'я формується потужна соціально орієнтована санаторно-курортна система.

Статистичні дані свідчать, що на українському ринку лікувально-оздоровчого туризму за кількістю санаторіїв і пансіонатів із лікуванням першість належить АР Крим, Львівській та Одеській областях, на які припадає 45,7% їх загальної кількості в масштабі держави.

Туристична привабливість Львівської області висока, на її території наявні усі пріоритетні для сучасного туризму ресурси. У Львівській області охоче відпочивають туристи як з України, так і з зарубіжних країн. Завдяки вдалому географічному розташуванню, багатій природі, цілющим мінеральним водам та цікавим історичним, культурним та подієвим ресурсам Львівська область є одним з провідних туристичних регіонів України.

Туризм на території Львівської області має тенденцію до зростання та розвитку, що пояснюється в першу чергу наявністю різноманітного переліку послуг, великої кількості санаторно-лікувальних та курортних закладів, а також розвитку різних видів туризму.

Лікувально-оздоровчий туризм є одним з найбільш стійких видових туристичних ринків України і пріоритетних напрямів, проте він найбільше потребує підтримки і скоординованого розвитку. Наявні та потенційні запаси лікувальних ресурсів, враховуючи їх якісні і кількісні характеристики, на разі повинні стати спонуканням суспільних практик відновлення здоров'я людини, подовження періоду активного довголіття та упровадження здорового способу життя, чим і обумовлена актуальність нашого дослідження.

Питання організації лікувально-оздоровчого туризму та його місця у системі туристичної індустрії розкрито у працях зарубіжних та вітчизняних учених І. С. Барчукова, В. С. Бовкуна, К. Д. Бокова, М. О. Бокової, О. М. Ветитнева, М. В. Вачевського, А. А. Геги, Б. І. Аксентійчука, С. В. Івасівки, П.В. Гудза, О. Р. Зав'ялової, Л. Б. Журавльової, О. М. Нікелова, С. В. Леонова, О.Г.

Матрошилiна, О. М. Жданова, А. М. Тучак, В. I. Поляковського, I. В. Котова, Ю. М. Федотова, I. В. Востокова, В. Д. Дехтяра, В. I. Дубовського, Ю. Я. Роголя, М. В. Одрехiвського, Р. П. Шологона, М. I. Алексеева, О. I. Чебаненка та ряду iнших.

Метою магістерської роботи є розробка стратегічних підходів до розвитку ринку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області.

Виходячи із зазначеної мети, можна визначити *ряд завдань дослідження* магістерської роботи:

- дослідити поняття та сутність та структуру лікувально-оздоровчого туризму, його місце в системі туристичної діяльності;
- визначити підходи до класифікації курортів лікувально-оздоровчого туризму;
- розглянути історичні аспекти розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області;
- проаналізувати розміщення лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області;
- дослідити особливості розвитку курортів лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області;
- визначити перспективи міжнародна співпраця лікувально-оздоровчих курортів Львівської області з українськими туристичними організаціями;
- виявити проблеми та окреслити перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області.

Об'єкт дослідження магістерської роботи – ринок лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області, провідні центри лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області.

Предметом дослідження магістерської роботи є особливості функціонування ринку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області.

Інформаційною базою магістерської роботи є закони України, праці провідних вітчизняних, зарубіжних вчених і фахівців у сфері туризму, дані

статистичних збірників та опубліковані в періодичних виданнях та в мережі Інтернет матеріали, що стосуються проблем розвитку туризму і ефективності діяльності туристичних підприємств, а також статистичні дані Головного управління статистики у Львівській області, в яких відображається характеристика туристичної галузі Львівщини.

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано: загальнонаукові методи пізнання (аналіз, синтез, узагальнення, абстракція) на основі яких проводились дослідження в першому розділі роботи, методи системного аналізу, які використовувались у другому розділі роботи; соціологічні методи (анкетування, інтерв'ювання, опитування), за допомогою яких проводились дослідження у другому і третьому розділах. Оброблення інформації, отриманої в процесі дослідження, та апробація здійснено за допомогою сучасного програмного забезпечення.

Наукова новизна роботи полягає у системному дослідженні: теоретичних засад стратегічного планування розвитку в туризмі; сучасного стану ринку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області та розробці шляхів удосконалення стратегії розвитку лікувально-оздоровчого виду туризму на Львівщині.

Структура магістерської роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків. Зміст магістерської роботи викладено на 95 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

1.1. Поняття та сутність та структура лікувально-оздоровчого туризму, його місце в системі туристичної діяльності

Дослідження туризмологів засвідчили, що лікувально-оздоровчий туризм посідає особливе місце в системі загальносвітових відносин [2].

Сьогодні на ринку туристичних послуг найбільше ціниться можливість відновлення здоров'я під час захоплюючих туристичних мандрівок. Індустрією лікувальний туризм постає з 80-х років XX ст., однак історія його розвитку сягає глибини віків. Цілющі властивості природних факторів, як і раніше, ваблять хворих у курортні місцевості. Потоки туристів, які мандрують з лікувальними цілями, на разі ще не такі численні, як з метою відпочинку і розваг, однак вони стрімко зростають і їх географія розширюється [30].

Поняття «лікувально-оздоровчий туризм» не має однозначного трактування. Найпростіше його дефініцію можна сформулювати так: лікувально-оздоровчий туризм – це подорож до курортних місцевостей з метою оздоровлення та лікування.

Мета лікувально-оздоровчого туризму – комплексне використання природних лікувальних факторів і рухової діяльності в лікувально-профілактичних цілях. Зрозуміло, що лікувальний і оздоровчий туризм часто поєднують через споріднену мету подорожі та реалізацію цієї мети на основі використання однієї бази.

Лікувально-оздоровчий туризм поділяється на лікувальний, метою якого є власне лікування, терапія, реабілітація після захворювань, і профілактичний (велнес-туризм), спрямований на підтримку організму в здоровому стані і збереження балансу між фізичним і психологічним здоров'ям людини. Велнес-туризм, у свою чергу, може бути активним (спорт і фітнес) та пасивним (програми краси). Термін «wellness» у науковій літературі з'явився порівняно

недавно та означає прекрасний стан як тіла, так і душі, релаксацію, поживлення сил організму через активну оздоровчу діяльність.

Якщо лікувальний (більш традиційний лікувальний, санаторно-курортний, медичний/клінічний) туризм спрямований на подолання конкретних захворювань та реабілітацію або корекцію тіла, то оздоровчий та велнес-туризм є принципово новою течією, розрахованою на фізично і ментально здорових людей та спрямованою на підтримання загального здоров'я та соціального благополуччя.

З точки зору попиту «лікувальні/медичні» туристи подорожують в основному з метою лікування конкретної хвороби чи медичного стану, а «велнес» туристи вирушають у подорож з тим, щоб покращити власне здоров'я та самопочуття й таким чином досягти вищих рівнів благополуччя. Окрім того, якщо «лікувальні» туристи прагнуть відновити здоров'я, то «велнес» туристи вже усвідомлюють себе здоровими і прагнуть підсилити це усвідомлення.

На думку теоретиків велнесу, його не слід асоціювати з лікувальним туризмом, оскільки велнес передбачає первинну профілактику захворювань, тоді як лікувальний туризм являє собою профілактику другого-третього рівня чи навіть реабілітацію, що спрямовані на перешкоджання розвитку вже існуючих захворювань чи відновлення втраченого стану [35].

Виходячи з цього, поняття спа-лікувальний / лікувально-оздоровчий туризм (health tourism) є узагальнюючою категорією, що охоплює оздоровчий (велнес) та лікувальний (більш традиційний лікувальний, санаторно-лікувальний, медичний) туризм. При чому термін «спа» може відноситися як до спа-велнес концепції, так і до концепції традиційного лікувального туризму. Схематично, співвідношення цих категорій зображено на рис. 1.1.

З точки зору пропозиції на практиці дуже важко розмежувати оздоровчий та лікувальний туризм, оскільки обидва напрямки (оздоровчий/велнес та лікувальний) можуть поєднуватися в межах одного закладу і досягатися одними і тими ж засобами.

Якщо у дефініціях секторів туризму, пов'язаних зі спа-лікувальним туризмом, все-таки прослідковуються певні узагальнення, то у класифікації спа-закладів (або лікувально-оздоровчих закладів) взагалі відсутній єдиний стандарт.

Різні державні та недержавні організації, професійні об'єднання пропонують свої класифікації спа-закладів. Найбільш повну класифікацію спа-закладів запропонувала Європейська СПА Асоціація ISPA). Відповідно до неї розрізняють: спа-клуби, медичні спа, мінеральні спа, спа-готелі, денні спа, спа-круїзи (морські, річкові, озерні тощо).

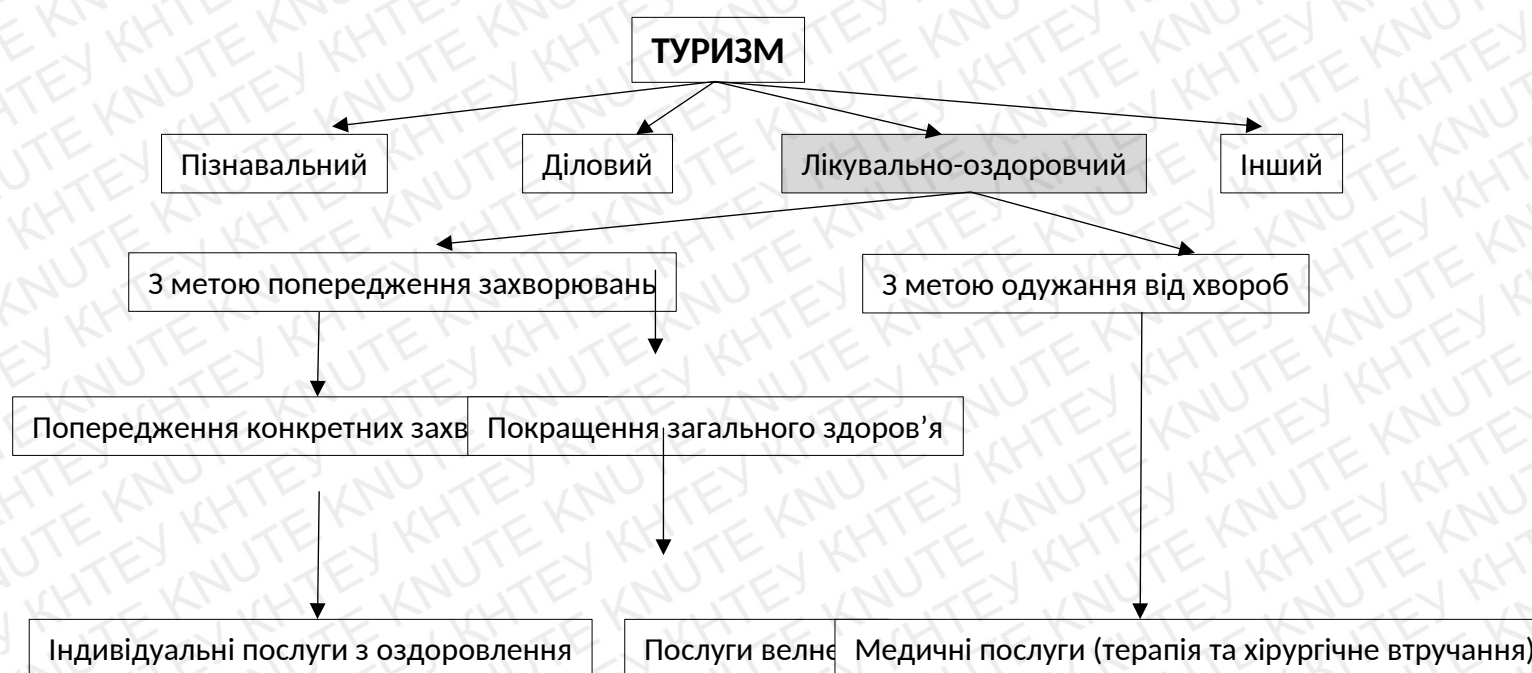

Рис.1.1. Основні категорії спа-лікувального туризму [34]

Якщо виходити із класифікації поїздок, лікувальний туризм можна умовно віднести до спеціальних видів туризму, а саме туризму з лікувальними цілями. Під таку дефініцію потрапляють не тільки поїздки на курорт, а й інші поїздки з метою лікування, наприклад, для операції в зарубіжну клініку (виїзний туризм).

Останнім часом на українські курорти приїжджають дедалі більше зарубіжних туристів (в'їзний туризм) для лікування. Поїздки на курорт певної категорії українських громадян оплачує держава (соціальний туризм).

Виходячи з цього, структуру лікувально-оздоровчого туризму схематично можна представити так (рис. 1.2.)

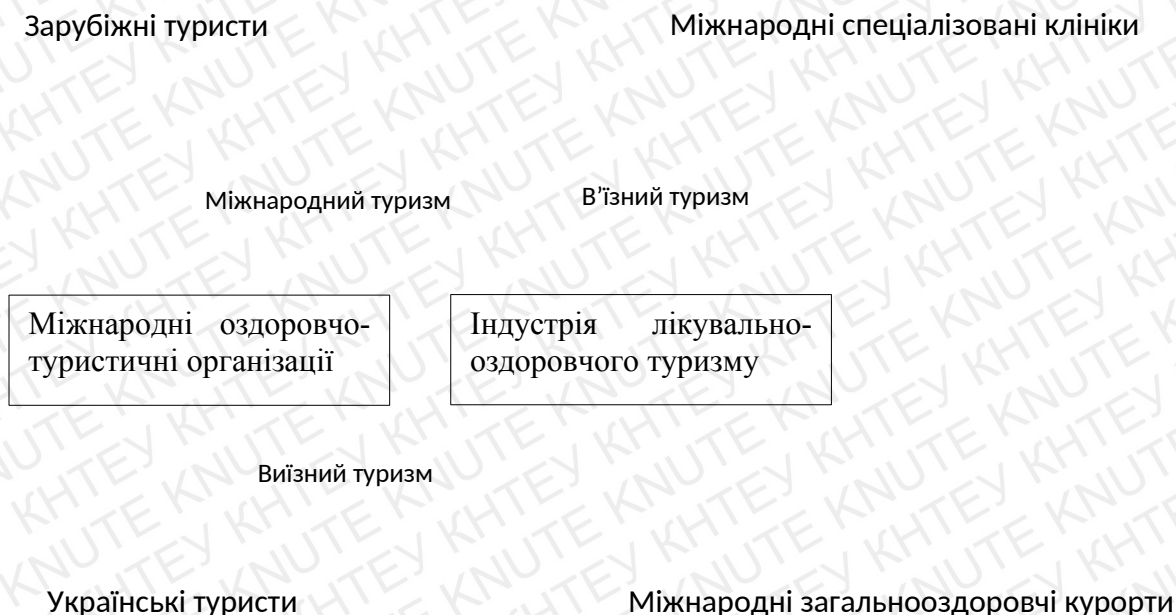

Рис. 1.2. Структура міжнародного лікувально-оздоровчого туризму в добу глобалізації [53]

Лікувально-оздоровчий туризм має низку визначальних ознак:

- 1) перебування на будь-якому курорті, незалежно від захворювань, повинно бути достатньо тривалим (не менше трьох тижнів), інакше бажаного оздоровчого результату (ефекту) не досягнути;
- 2) лікування на курортах коштує дорого. Цей вид туризму розрахований переважно на заможних клієнтів, звичайно орієнтованих не на стандартний набір медичних послуг, а на індивідуальну програму лікування;
- 3) на курорти їдуть люди старшої вікової групи, коли загострюються хронічні хвороби або ослаблений організм не може справлятися із щоденними стресами на роботі і в побуті. Відповідно ці туристи роблять вибір між курортами, що спеціалізуються на лікуванні конкретної хвороби, курортами змішаного типу, які мають загально-зміцнювальний вплив на організм і сприяють відновленню сил.

Останнім часом ринок лікувально-оздоровчих послуг зазнає змін. Традиційні санаторії і курорти перестають бути місцем лікування осіб похилого віку і стають полі-функціональними оздоровчими центрами, розрахованими на широке коло споживачів [52].

Сучасний ринок лікувального туризму включає підприємства розміщення, що надають лікувальні послуги (санаторії, курортні клініки, спа-готелі), туристичні фірми (підприємства-посередники, що продають ці послуги) і самих туристів (відпочивальників).

Залежно від цілей діяльності курорти можуть виконувати такі функції:

- санаторно-лікувальне лікування;
- медична реабілітація хворих;
- оздоровчий відпочинок і профілактика захворювань;
- культурно-лікувальна і дозвілєва рекреація [30].

Лікувально-оздоровчий сервіс у санаторно-курортних закладах як спеціалізований процес спрямований на організацію відпочинку і вдосконалення здорового способу життя споживача (відпочивальника) за рахунок оплати конкретних послуг.

У зв'язку з особливостями надання сервісу сформувалися певні форми лікувально-оздоровчих послуг: лікувально-оздоровчі процедури, оздоровча зарядка, лікувальна фізкультура під керівництвом інструктора і самостійно, туристичні заходи (прогулянка, ближній туризм, мандрівки тощо), сонячні, водяні і повітряні ванни, рухливі ігри та ін.

Отже, останнім часом у світі спостерігається зростання інтересу туристів до лікувально-оздоровчого туризму. Швидкий темп життя, безліч стресових ситуацій, зростання потоку інформації, несприятлива екологічна обстановка в більшості країн змушує людей звертатися до цього виду туризму. Лікувальний туризм здійснюється з метою зміцнення здоров'я і передбачає перебування в санаторно-курортних установах. Туризм із метою лікування виокремлений і у класифікації осіб, які подорожують, рекомендованій UNWTO. Метою оздоровчого туризму є профілактика захворювань і відпочинок. Він

характеризується більшою тривалістю подорожі, відвідуванням меншої кількості міст і більшою тривалістю перебування в одному місці, тобто поряд із проведенням дозвілля передбачає відпочинок. Виокремлення оздоровчого туризму також відповідає класифікації UNWTO.

1.2. Підходи до класифікації курортів лікувально-оздоровчого туризму

Курорт – територія, що має в своєму розпорядженні природні лікувальні чинники і необхідні умови для їх застосування з лікувально профілактичними цілями.

Курорт – місцевість, що володіє цінними природними властивостями, придатними для лікування мінеральними водами, лікувальними грязями або особливими кліматичними умовами (морить, озера, гірські ландшафти, лісові місцевості, степи і ін.) [5].

До курортів пред'являються наступні вимоги:

- 1) наявність природних лікувальних чинників, що забезпечують нормальне функціонування курорту;
- 2) необхідні технічні пристрої і споруди для раціонального застосування курортних чинників (басейни, грязелікарні, пляжі і т. д.);
- 3) спеціально пристосовані приміщення для лікування і житла (санаторії, удома відпочинку);
- 4) наявність лікувально профілактичних установ, що забезпечують медичне обслуговування хворих і відпочиваючих;
- 5) наявність оздоровчих установ, спортивних споруд і майданчиків;
- 6) наявність установ суспільного користування, установ громадського харчування, торгового і побутового обслуговування, культурно просвітницьких установ;
- 7) зручні під'їзди і засоби повідомлення;
- 8) упорядкована територія, інженерні технічні споруди, забезпечуючі електро- і водопостачання, каналізацію [9].

Спеціалізацію будь-якого курорту визначають курортні чинники – природно-лікувальні чинники, використовувані для цілей профілактики, терапії і медичної реабілітації хворих на курортах. Основні курортні чинники:

- ландшафтно кліматичні умови;
- лікувальні грязі;
- мінеральні води.

Всі курорти можна розділити на 6 типів:

1. Бальнеогрязевий курорт – тип курорту, де як основні лікувальні чинники домінують мінеральні води і лікувальні грязі.
2. Бальнеокліматичний курорт – тип курорту, де як основні лікувальні чинники виступає клімат і мінеральні води.
3. Бальнеологічний курорт – тип курорту, де як основні лікувальні чинники використовуються мінеральні води (для внутрішнього і зовнішнього застосування).
4. Грязьовий курорт – тип курорту, де як основні лікувальні чинники виступають лікувальні грязі.
5. Кліматокумисолікувальний курорт – тип курорту, де як основні лікувальні чинники використовуються степовий і лісостеповий клімат і кумис – кисломолочний напій з кобилячого молока.
6. Кліматичний курорт:
 - приморський кліматичний курорт;
 - гірський кліматичний курорт [12].

На *бальнеологічному курорті* як головний лікувальний чинник використовуються природні мінеральні води. Вони рекомендуються для зовнішнього застосування (ванни) і внутрішнього (інгаляції, пиття і т. д.) споживання. Мінеральні води допомагають вилікуватися від багатьох хвороб. Серед пацієнтів, які приїжджають на бальнеологічні курорти, в основному люди із захворюваннями шлунково-кишкового тракту, серцево-судинної і нервової систем, дихальних шляхів і опорного рухового апарату. Лікування на цих курортах дає результати, з ефектом дії звичайних лікарських препаратів, але при

цьому виключаються побічні ефекти, неминучі при прийомі ліків, подовжується період ремісії, знижується ймовірність подальших загострень і їх інтенсивність.

Грязьові курорти прив'язані до родовищ лікувальної грязі (пелоїдів). Грязелікування показане переважно при патології суглобів, нервової системи травматичного походження, а також при гінекологічних і деяких інших захворюваннях.

Кліматичні курорти такі ж різноманітні, як і сам клімат. У структурі кліматичних курортів світу лісові (рівнинні) складають приблизно 11,3%, гірські – 24,2%, кліматокумисолікувальні – близько 4,2%. Кожному з них властива унікальна комбінація кліматопогодних чинників (температура, атмосферний тиск, сонячне випромінювання і т. д.), які використовуються з лікувально-профілактичною метою. Від поєднання цих чинників залежить профіль курорту. Якщо лісові курорти з континентальним кліматом показані людям, страждаючим захворюваннями верхніх дихальних шляхів, астмою, розладами нервової системи, те перебування на гірських курортах рекомендується при початкових формах туберкульозу і неокріт'ї. Найбільш поширений і популярний тип кліматичного курорту – приморський. Ці курорти складають 60,3% у структурі кліматичних курортів світу. Все більше число туристів відкривають для себе можливість поєднувати відпочинок на морі з ефективним лікуванням. Морський клімат надає сприятливий вплив на людей із захворюваннями крові, кісткової тканини, лімфатичних залоз [52].

Разом з трьома основними типами курортів – бальнеологічними, грязьовими і кліматичними – виділяються *перехідні типи*. Вони використовують відразу декілька природних лікувальних чинників, наприклад, мінеральні води і грязі або клімат і мінеральні води. Перехідні курорти широко поширені в Європі і все більше привертають туристів з різних країн. Останніми роками широкого поширення набули сра-курорти. Такі курорти організовуються не тільки в рекреаційних зонах, але і у великих мегаполісах, навіть в готелях, призначених для ділового туризму.

Науковець М. Рутинський розмежовує множину наявних у світі курортів за двома ключовими групами критеріїв – функціональними та геопросторовими [52]:

1. Функціональні критерії типології курортів – це критерії, які акцентують увагу на виокремленні пріоритетного функціонального профілю курорту як територіальної системи чи закладу сфери послуг, зорієнтованого на обслуговування певного сегмента споживачів його послуг. Серед множини функціональних критеріїв у науковій типології курортів найчастіше використовують медичні, соціопсихологічні, ціннісно-смакові й вікові.

Відповідно до структури рекреаційних потреб людини прийнято виділяти такі три головні функціональні класи курортів:

- приморські рекреаційно-відпочинкові;
- гірські активно-туристичні;
- лікувально-оздоровчі.

Кожен з названих класів курортів також поділяють на низку типів і підтипів, зокрема, приморські курорти на: курорти-SPA, таласокурорти, поселення з інфраструктурою так званого пасивного пляжного відпочинку, курортні центри з інфраструктурою активної рекреації (аквапарками, яхтингом, серфінгом тощо), історико-культурні курортні центри (наприклад, Монако), курортіополіси з модерними рекреаційно-готельними комплексами (де все включено: власні басейни, аквапарк, сауни, фітнес-центр, ресторани і бари, ігрові центри, дансинги). Гірські курорти поділяють на два підкласи курортів (цілорічної дії і сезонної дії), на підставі чого виокремлюють курорти гірськолижні, літні активно-туристичні (маунт-байк, скелелазання, сплав гірськими річками тощо), екотуристичні, агротуристичні, мисливсько-туристичні, кліматично-оздоровчі, термально-оздоровчі тощо. Лікувально-оздоровчі курорти поділяють на питні, грязьові, купально-ропні, купально-термальні, кліматичні, спелеологічні (підземні) та ін. [52]

Геопросторові критерії типології курортів – це критерії, які акцентують увагу на просторових (географічне положення, ландшафт, соціально-економічне

освоєння території тощо) характеристиках розміщення курорту як територіальної системи чи закладу сфери послуг, зорієнтованого на обслуговування певного сегмента споживачів його послуг. Цим критеріям притаманні такі риси, як ієрархічність і синергетичність.

Серед множини геопросторових критеріїв у науковій типології курортів найчастіше використовують ландшафтні, рекреаційно-кліматичні, рекреаційно-ресурсні й урбодемографічні. Загалом ці критерії прийнято об'єднувати у дві групи: природничо-та суспільно-географічні. І саме вони (а не функціональні критерії) є в основі наукових типологій курортно-рекреаційних систем макрорегіонального, регіонально-секторного й локального рангів.

Нижче наведемо найпоширеніші типології курортів за геопросторовими критеріями:

- за орографічним критерієм: низинні, височинні, передгірні, гірські;
- за секторно-географічним критерієм: приморські, континентальні (а також такі підтипи, як субконтинентальні та океанічні);
- за зональними рекреаційно-кліматичними критеріями: високогірно-кліматичні (альпійські), помірно кліматичні сезонної дії, середземноморсько-кліматичного типу, тропічні (сухих або вологих тропіків);
- за ландшафтоформувальними критеріями: приморські (піщані, галькові, скелясто-брилові), континентальні (приозерні, лісові, гірськолучні тощо);
- за специфічними природними критеріями: питні водооздоровчі, термальні, приакваторіально-сольові (ропні) (на кшталт курортів Мертвого моря, солоних озер і лиманів), іонізаційно-сольові алергологічні (спелеологічні), грязьові, нафталанові, фітонцидні тощо;
- за демографічно-урбаністичними критеріями: курортополіси, великі поліфункціональні курортні центри, малі вузькоспеціалізовані курортні поселення, територіально відособлені локальні санаторно-курортні комплекси;
- за суспільними й економічними критеріями: місцевого значення, внутрішньодержавні, міжнародного класу; недорогі, респектабельні,

фешенебельні; вузького (спеціалізовані) й широкого (загальнооздоровчо-відпочинкові) профілів тощо [52].

Варто відзначити, що у класифікації спа-закладів (або лікувально-оздоровчих закладів) взагалі відсутній єдиний стандарт. Так, різні державні та недержавні організації, професійні об'єднання пропонують свої класифікації спа-закладів. Найбільш повну класифікацію спа-закладів запропонувала Європейська СПА Асоціація ISPA). Відповідно до неї розрізняють: спа-клуби, медичні спа, мінеральні спа, спа-готелі, денні спа, спа-круїзи (морські, річкові, озерні тощо).

Українська СПА асоціація та Союз професіоналів СПА, готелів та велнес-курортів України – єдині, виявлені експертом професійні національні СПА-асоціації в Україні, – не пропонують власних класифікацій. Натомість в Україні існує офіційна статистична класифікація санаторно-курортних і оздоровчих закладів, яка включає санаторії, пансіонати з лікуванням, санаторії-профілакторії, будинки і пансіонати відпочинку, бази та інші заклади відпочинку, а також заклади 1-2 денного перебування.

В Україні законодавством визначається тільки поняття «санаторно-курортні та оздоровчі заклади», а поняття спа-велнес туризму у нас слугують для означення додаткових готельних послуг чи послуг побутового обслуговування населення (у випадку спа-центрів) [19].

У таблиці 1.1. наведено співставлення міжнародної класифікації спа-закладів та їх аналогів, існуючих в Україні.

Таблиця 1.1

Співвідношення класифікації спа-закладів [27]

Класифікація спа-закладів за Міжнародною СПА Асоціацією	Аналогічні заклади в Україні
Клубні спа (без послуг проживання)	Спа-центри клубного типу - заклади, що надають побутові послуги для населення
Спа-круїзи	Морські, річкові круїзи з елементами спа
Денні спа (без послуг проживання)	Салони краси, спа-центри, сауни, лазні та інші подібні заклади - що надають побутові послуги для населення Курортні поліклініки, бальнеологічні та грязелікарні тощо (без послуг проживання)

Спа-дестинації Спа-готелі	Санаторії та пансіонати з лікуванням Готелі зі спа-зоною Будинки, пансіонати, бази та інші заклади відпочинку зі спа-зоною
Спа медичні заклади	Стаціонарні лікувальні заклади
Спа мінеральні джерела	Санаторії та пансіонати з лікуванням, що базуються на мінеральних джерелах
Спа-курорти	Санаторії та пансіонати з лікуванням

Труднощами класифікації є те, що окремі категорії, а саме: «спа-дестинація» та «спа-мінеральні джерела», не використовуються і не пояснюються в Україні, а поняття «спа-курорт» в українській практиці означає місце або територію, тоді як за європейськими стандартами спа-курорт є закладом, а місце або територія визначається як «спа- місто», «спа-територія» або «місто-курорт». Звідси правомірно зробити висновок, що слово «спа» найчастіше вживається для визначення спа-закладів й охоплює елементи як лікувального туризму (випадок санаторно-лікувальних закладів у країнах СНД, або ж традиційні лікувальні спа в Європі, так і одноденні спа (на кшталт сучасних салонів краси) чи спа-готелі, які в більш широкому розумінні належать до підкатегорії велнес туризму.

Про це також свідчать рекомендації UNWTO, відповідно до яких санаторно-курортні та оздоровчі заклади (санаторії, пансіонати з лікуванням, будинки й бази відпочинку та ін.) належать до туристичної індустрії, а вітчизняні та іноземні громадяни, які використовують їхні послуги, – є туристами [52].

Відтак, курорт являє собою освоєну природну територію, на землях оздоровчого призначення, що має природні лікувальні ресурси, необхідні для їх експлуатації будівлі та споруди з об'єктами інфраструктури, використовується з метою лікування, медичної реабілітації, профілактики захворювань та рекреації і підлягає особливій охороні. Курортно-рекреаційні заклади – це спеціалізовані заклади короткочасного (щоденного, щотижневого) та тривалого розміщення людей, призначені для задоволення їхніх рекреаційних потреб (лікувально-оздоровчих, культурно-освітніх і спортивних). Основою класифікації курортів

служить її провідний природний лікувальний фактор. Відповідно до цього курорти ділять на бальнеологічні, грязьові й кліматичні. Якщо курорти володіють декількома курортними факторами, вони вважаються клімат бальнеологічними, бальнеогрязьовими, кліматогрязьовими, кліматобальнеогрязьовими тощо.

1.3. Історія розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області

Процес становлення та розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні йшов паралельно з європейським. Він був послідовним, хоча й не рівномірним за часом. Історія становлення та розвитку рекреації лікувально-оздоровчого туризму в Україні свідчить про те, що в цій сфері нагромаджено величезний досвід функціонування, а сучасна незалежна Україна отримала велику матеріальну і наукову спадщину в галузі лікувального туризму, і це має стати вагомим чинником оздоровлення нації, бути стратегічним і економічним ресурсом України на міжнародному ринку.

Одним з найважливіших центрів лікувально-оздоровчого туризму в Україні по праву вважається Львівська область. Це пояснюється в першу чергу особливими кліматичними та природними ресурсами, грязями, мінеральними водами тощо, а також розвинутою мережею закладів курортного призначення, готелів та інших засобів тимчасового розміщення туристів.

Львівська область – адміністративно-територіальна одиниця на заході України, що є однією з трьох областей історично-культурного регіону Галичина, і частиною Карпатського єврорегіону. Львівщина - одна з найрозвиненіших областей України в економічному, туристичному, культурному та науковому напрямках [42].

Львівська область межує з Волинською, Рівненською, Тернопільською, Івано-Франківською та Закарпатською областями, має вихід до державного кордону з Республікою Польща. Адміністративно поділяється на 20 районів (рис. 1.3.)

На території області знаходиться Верхньодністровська улоговина.

Найвищими точками території є г. Пікуй (1408 м) на кордоні з Закарпатською областю та г. Камула (471 м) в рівнинній частині.

Через Львівську область проходить Головний Європейський вододіл між басейнами Балтійського і Чорного морів. У Балтійське море несе свої води Західний Буг (басейн Вісли), однією з приток якого є Полтва, на якій розташований Львів. У Чорне море течуть – Дністер, Стир, Іква.

Головні річки – Дністер із притоками, Західний Буг із притоками, Вишня і Шкло.

Позитивним у географічному положенні Львівської області є те, що по її території пролягають міжнародні комунікації, які з'єднують Україну з Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією. Північна частина області лежить у межах Волинської височини, Малого Полісся та Подільської височини, відокремлена долиною Дністра від Передкарпаття. На південному заході області розташовані хребти Українських Карпат. Північна частина області розташована в лісостеповій зоні. Має сприятливі умови для розвитку сільського та рекреаційного господарства. Крім того на Львівщину туристів і гостей приваблює неповторне поєднання місцевого колориту та ділової активності [43].

Область розташована в трьох зонах: лісовій, лісостеповій, передгірних і гірських районах Карпат. Ліси займають понад четверту частину площі області.

Об'єктивно оцінюючи туристичні можливості Львівщини, можна зробити висновок, що область має передумови для перспективного розвитку культурно-пізнавального, лікувально-оздоровчого, гірськолижного, природничо-пізнавального, науково-освітнього, релігійного, мисливського, сільського, екологічного, водного, етнічного, спортивно-оздоровчого, ділового, відпочинково-розважального, активного, екскурсійного туризму.

Львівська область входить до п'ятірки найпривабливіших туристичних регіонів для відпочинку та оздоровлення в Україні. Природні багатства регіону завжди вважалися гордістю даного краю. Територія області розташована на стику Розточчя та Подільської височини. Значну частину території займає

природний район – Українські Карпати та прилегле до нього Передкарпаття – курортні та лікувальні властивості яких ще далеко не вичерпані. Завдяки різноманітності рекреаційних ресурсів та сприятливим природним умовам відпочивати на Львівщині можна в будь-яку пору року. В області досить великий запас лікувальних та мінеральних вод. Мінеральні води здавна вважаються особливим багатством Львівського регіону. З восьми типів мінеральних вод, що застосовуються в бальнеології, на Львівщині відомо сім. На їх базі розвиваються курорти, серед яких Моршин, Великий Любінь, Трускавець, Східниця, Шкло, та інші оздоровниці. До лікувальних бальнеологічних ресурсів Львівщини належать також лікувальні торф'яні грязі Немирівського, Велико-Любінського, Моршинського родовищ та родовище Шкло [38].

Цілющі властивості оздоровчих курортів області застосовують при лікуванні та профілактиці серцево-судинних захворювань, органів травлення, нирок, обміну речовин, опорно-рухового апарату, шкірних та інших захворювань. Послуги з лікування та реабілітації у санаторіях області надають кваліфіковані фахівці з багаторічним стажем.

Про цілющі властивості місцевості Львівської області було відомо давно. Курорти на Львівщині розвивалися століттями, в першу чергу завдяки наявності асортименту лікувальних мінеральних вод, а також і цілющому карпатському клімату.

Здавна за право найкращого курорту конкурують між собою два сусідніх міста – Трускавець і Східниця.

Трускавець – свого роду бренд в лікувально-оздоровчому туризмі. Перші лазні і житлові приміщення для відпочивальників з'явилися тут ще у 1827 році, у 1836-му почалося інтенсивне будівництво бальнеологічного курорту, а в 1892-му було побудовано приміщення для інгаляцій системи Вашмута, завдяки чому курорт одразу піднявся на рівень таких оздоровниць європейського значення як Бад-Райхенгалль та Вісбаден. Тут почали будуватися готелі, вілли, пансіонати. У 1912 році було споруджено залізничний вокзал. Місто безпосередньо пов'язалось

залізничним сполученням як зі Львовом, так і з Віднем, Краковом, Познанню, Прагою, Варшавою, Берліном [38].

Східницю ж лише у 1956–1973 рр. відкрив учений і дослідник Омелян Стоцький. Він виявив тут великі поклади мінеральної води «Нафтуса». 9 січня 1976 р. селище Східницю було визнано Всесоюзним курортом. У 2005 році назву і титул було замінено на «Всеукраїнський курорт імені Омеляна Стоцького».

Здається, цілюща мінеральна вода у цьому високогірному селищі б'є з-під кожного каменя. При цьому, кожне з джерел має свої цілющі властивості. Зараз тут налічується 38 джерел і 17 свердловин з різним хімічним складом мінеральної води. Для курортників доступні води з 10 джерел і трьох свердловин. У родовищі, зосередженому здебільшого у селищі та на схилах прилеглих гір, що входять до складу Національного природного парку «Сколівські Бескиди», є мінеральні води «Нафтуса» чотирьох типів: слабомінералізована «Нафтуса» з підвищеним вмістом органічних речовин (сечогінною дією), з вираженою жовчогінною дією, слабомінералізована залізиста, хлоридно-натрієва. Також є джерело з мінеральною водою типу «Боржомі», гліцеринове джерело [42].

Не так далеко від Східниці і Трускавця знаходиться третя відома курортна столиця Львівщини – Моршин.

Цей курорт розпочинався із видобутку ропи та випарювання із неї солі, яка в середньовіччі високо цінувалась. Саме за такий промисел вирішили взятися тогочасні власники Моршина - шляхтичі Браніцькі, котрі отримали від королівської канцелярії дозвіл на відкриття соляних шахт. Було викопано п'ять шахтних колодязів для видобутку ропи, з якої шляхом виварювання отримували сіль. Однак промисел не виправдав себе – моршинська сіль була гіркою і непридатною для вживання. Такого смаку солі додавав мірабіліт - глауберова сіль. Тільки через століття Глаубер добув мірабіліт, який у Моршині добували, хімічним способом. А вже в XIX столітті моршинські джерела використовували як засіб для лікування органів травлення [43].

Менше відомі, проте не менш цілющі властивості мають води Любень Великого неподалік від Львова. Першу водолікарню на сірководневих джерелах, хоча й доволі примітивну, на цій території збудували ще в XVI ст. А «відкрив» її хворий пастух панської худоби. Він щодня купався у розлитій із джерел воді із запахом зіпсованого яйця. А під осінь видужав. Чутка про це передавалася з уст в уста. До Любень почали навідуватися люди, які терпіли біль у хребті, попереку й суглобах. Біля сірководневих джерел вони розбивали для ночівлі шатра, курені і купалися у підігрітій цілющій водичі у привезених зі собою котлах. Згодом лікувальними властивостями великолюбінських вод і боліт зацікавилися недужі з середовища львівської знаті. І це спонукало тогочасних лікарів до наукового вивчення оздоровчих властивостей мінеральних джерел і грязей.

Для панів, які приїжджали сюди лікуватися, встановили спеціальні лікувальні ванни. Наприкінці XVIII ст. у Любені збудували кілька пансіонатів, готелів і приміщення для лікування мінеральними ваннами і торф'яними пелоїдами. Приблизно з того періоду в оздоровниці для лікування хворих крім сірчаних вод почали використовувати торфову грязь, якої було вдосталь на околиці села.

Лікувальний сезон тривав недовго - з травня по вересень, за цей час тут оздоровлювалися до півтори тисячі осіб. Сюди прибували хворі не тільки з України, а й Польщі, Австрії, Німеччини. І всі вони були заможні, бо путівки коштували недешево. Двічі сюди приїжджав на лікування австрійський цісар Франц-Йосип I, який страждав від ревматизму, та брат королеви Англії Лорд Кембриджський [43].

Щоправда, наприкінці вересня впродовж двох тижнів безплатно могли полікуватися селяни з ближніх сіл, а також студенти Львівського університету. Головний лікувальний профіль оздоровниці - захворювання серцево-судинної та нервової систем, органів опори та руху, гінекологічні та шкірні недуги. Санаторій «Любінь Великий» вважається одним із найдавніших не лише в Україні, але й у Європі – йому 237 років.

Курорти-сусіди Немирів та Шкло розмістилися на території Національного природно-біосферного заповідника «Розточчя». Немирів із давніх часів славиться унікальними сірководневими ваннами і джерелом питної води «Анна» типу «Миргородська».

Бальнеологічний і грязевий курорт Шкло багатий на сірководневу сульфатно-кальцієву воду, яку використовують для купелів, та гідрокарбонатно-натрієво-кальцієву - для пиття. Докладні описи «цілющих вод» Шкла є в подорожніх нотатках німецького вченого Ульріха фон Вердума, які він зробив у 1670-1672 роках, подорожуючи в «Землю руську» через Польщу. Дослідник писав: «У 1670 році неподалік від села Шкло невеликий піщаний пагорб після землетрусу з великим шумом провалився, а з ями ринуло стільки води, що залило прилеглі поля. Потім на місці пагорба утворилося озеро, яке має близько 600 кроків по колу, там ще й зараз можна побачити свіжі обриви. Вода прозора і дуже глибока, а на запах і смак віддає селітрою. Без сумніву, що сірчані джерела, які є тут під землею і викликали цей землетрус» [48].

Зараз у санаторії «Шкло» лікують слабомінералізованою водою «Нафтуса-Шкло» із власного питного джерела, а також сірководневими ваннами, описаними ще в 16 столітті лікарями Англії, Італії і Німеччини; торфянисто-мінеральними лікувальними грязями.

Нині через брак фінансування оздоровниця практично призупинила роботу. Її майно можуть розпродати, і тоді санаторій назавжди припинить функціонування. Зважаючи на це, депутати облради запропонували передати санаторій у підпорядкування Міністерства оборони України для лікування й реабілітації учасників АТО.

Крім цих, відомих джерел, є менш розкручені, приміром, Поташівка – природна содова вода, джерело якої б'є побіч дороги неподалік села Розлуч Турківського району та десятки ще недосліджених джерел у різних куточках Галичини.

Відомо, що основним чинником розвитку оздоровчого туризму є наявність території з природними лікувальними ресурсами. На базі цих територій для

туристів розробляються різноманітні програми оздоровчого туризму. При розробці таких програм необхідно враховувати для кого розробляються ці тури, і пам'ятати, що основною метою є відновлення та покращення здоров'я. Як відомо, більшість оздоровчих турів складаються із відпочинку та оздоровлення у санаторно-курортних закладах та активного й змістовного проведення дозвілля (концерти, танці, вечори за інтересами, спортивні походи, прогулянки, збирання грибів, ягід і т. д.) [38].

Тому, основою перспективного розвитку оздоровчого туризму у Львівській області є 5 найбільших бальнеологічних курортів:

1. Трускавець – найстаріший бальнеологічний курорт Львівської області, що користується великою популярністю завдяки своїй лікувальній воді «Нафтуся». Окрім того, курорт багатий різноманіттям інших мінеральних вод, які використовуються у вигляді ванн, зрошень, промивань товстого кишечника, гідромасажу ясен, інгаляцій.

2. Моршин – бальнеологічний передгірський курорт, де поєднуються природні лікувальні фактори та застосовуються сучасні технології лікувального процесу на базі розвиненої відпочинкової інфраструктури.

3. Східниця – відомий гірський бальнеологічний курорт Львівської області, що спеціалізується на комплексному лікуванні багатьох недуг з використанням мінеральних вод, озокеритної терапії, лікувальної фізкультури. Сприятливий клімат робить Східницю придатною для відпочинку в будь-яку пору року для туристів різного віку [40].

4. Немирів – бальнеологічний курорт оточений листяно-хвойними лісами, де разом із оздоровленням можна поєднувати організацію цікавого та змістовного дозвілля [38].

5. Великий Любінь – бальнеологічний курорт зі сприятливими кліматичними умовами, основним природним ресурсом якого є сірководнева вода, що має унікальні лікувальні та оздоровчі властивості.

Таким чином, Львівська область вже століття являється лікувальною та оздоровчою туристичною дестинацією. Перші курорти, призначені для

лікувально-оздоровчих цілей відкрились тут ще в XVII столітті. Основою розвитку лікувально-оздоровчого туризму на Львівщині є цілющі мінеральні води, окрім цього екологічно чиста природа українських Карпат сприяє зміцненню здоров'я та сил організму людини. Найбільші Львівські курорти – Трускавець, Моршин, Східниця, Немирів, Любінь вже століттями спеціалізуються на лікуванні та профілактиці серцево-судинних захворювань, органів травлення, нирок, обміну речовин, опорно-рухового апарату, шкірних та інших захворювань.

Висновок до розділу 1

Таким чином, за першим розділом магістерської роботи ми можемо зробити такі висновки:

1. Останнім часом у світі спостерігається зростання інтересу туристів до оздоровчого туризму. Швидкий темп життя, безліч стресових ситуацій, зростання потоку інформації, несприятлива екологічна обстановка в більшості країн змушує людей звертатися до цього виду туризму. Лікувально-оздоровчий відпочинок – це різновид як індивідуального, так і групового відпочинку, який передбачає проходження певних відновлюваних і лікувальних процедур. Але за своїм змістом оздоровчий туризм є значно ширшим поняттям і передбачає досягнення таких цілей як відпочинок, рекреація (відновлення), лікування, оздоровлення.

2. Курорт є основним поняттям у сфері оздоровчо-лікувального туризму і являє собою освоєну природну територію, на землях оздоровчого призначення, що має природні лікувальні ресурси, необхідні для їх експлуатації будівлі та споруди з об'єктами інфраструктури, використовується з метою лікування, медичної реабілітації, профілактики захворювань та рекреації і підлягає особливій охороні. Основою класифікації курортів служить її провідний природний лікувальний фактор. Відповідно до цього курорти ділять на бальнеологічні, грязьові й кліматичні. Якщо курорти володіють декількома

курортними факторами, вони вважаються клімат бальнеологічними, бальнеогрязьовими, кліматогрязьовими, клімато-бальнео-грязьовими тощо.

3. На сьогоднішній день оздоровчий туризм розвивається практично у всіх регіонах світу і є одним із найпопулярніших напрямків туристичної діяльності. У нашій країні цей вид туризму також займає досить вагоме місце завдяки сприятливим кліматичним умовам, близькістю моря та гір. Основним чинником розвитку оздоровчого туризму є наявність території з природними лікувальними ресурсами. На базі цих територій для туристів розробляються різноманітні програми оздоровчого туризму. При розробці таких програм необхідно враховувати для кого розробляються ці тури, і пам'ятати, що основною метою є відновлення та покращення здоров'я. В Україні найсприятливішими місцями для оздоровчого відпочинку є Прикарпаття та Причорномор'я. Одним із найбільш популярних серед прихильників оздоровчого туризму регіонів України є Львівська область. Досліджуваний регіон має все необхідне для перспективного розвитку оздоровчого туризму: сприятливі кліматичні умови, наявність природних мінеральних вод, лікувальних грязей та озокериту.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ГЕОГРАФІЧНОГО ПОЛОЖЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1. Аналіз розміщення лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області

Туристична сфера є дуже важливою для Львівської області, оскільки область багата на туристично-рекреаційні ресурси, що приносять значні прибутки до обласного бюджету.

Львів став одним з найбільш популярних туристичних міст України. Найчастіше місто відвідують – громадяни Польщі, Німеччини, Російської Федерації, США, Австрії, Італії, Великої Британії, Білорусі, Угорщини, Канади, Франції, Ізраїлю.

Львівська область входить до п'ятірки найпривабливіших та найпопулярніших туристично-рекреаційних регіонів України, має надзвичайно високий туристичний потенціал, де ринок послуг відпочинку та оздоровлення є одним з найперспективніших в Україні. Область має передумови для перспективного розвитку культурно-пізнавального, лікувально-оздоровчого, гірськолижного, природничо-пізнавального, науково-освітнього, релігійного, мисливського, сільського, екологічного, водного, етнічного, спортивно-оздоровчого, ділового, відпочинково-розважального видів туризму [42].

Туристичні послуги надають 160 львівських туроператорів та турагентів. Екскурсійні маршрути обслуговують близько 200 кваліфікованих екскурсоводів та гідів-перекладачів. Готельні послуги надають понад 40 готельних підприємств, одноразова місткість яких становить майже 5 000 місць [43].

Туризм, як вид економічної діяльності, посідає особливе місце в житті Львівської області. Тут є значні передумови для розвитку туризму: вигідне геополітичне розташування, значний рекреаційний потенціал, сусідство з європейськими країнами, багату культурну спадщину тощо.

Дані щодо туристичних потоків Львівської області протягом кількох останніх років подано у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Туристичні потоки у Львівській області у 2011-2016 рр. [41]

Роки	Кількість туристів, обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності	Із загальної кількості туристів		Кількість екскурсантів
		Іноземні туристи	Внутрішні туристи	
2011	153 939	9 894	41 705	56 045
2012	128 709	12 955	34 754	17 974
2013	124 013	19 033	41 274	33 508
2014	188 520	16 162	40 828	22 184
2015	92 128	2 015	28 648	26 901
2016	112 472	3 057	48 585	15 002

Отже, як можна побачити з даних наведених в табл. 2.1. не дивлячись на кризові явища в сучасному світі, туристичні потоки в Львівській області у 2016 році зросли порівняно з 2015, але значно знизились в порівнянні з 2014 роком (рис. 2.1).

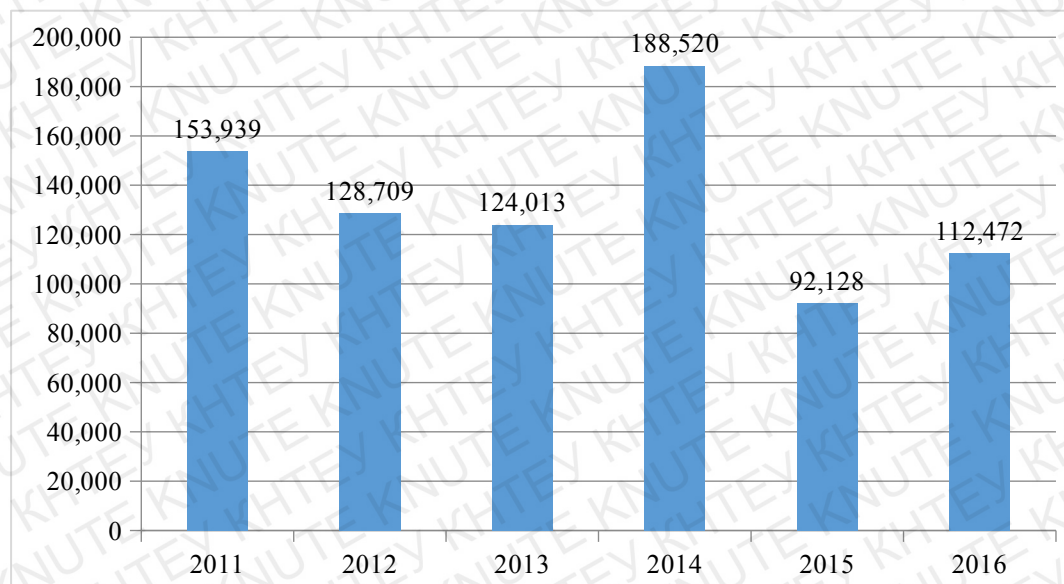

Рис 2.1. Кількість туристів, обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності

Кількість іноземних туристів за 2011-2016 роки була найменшою у 2015 р. і становила 2015 осіб. Річний обсяг туристичних потоків з 2011 до 2016 року

коливався в межах 90-100 тис. осіб – це тільки тих, хто обслуговувався суб'єктами туристичної діяльності (рис 2.2).

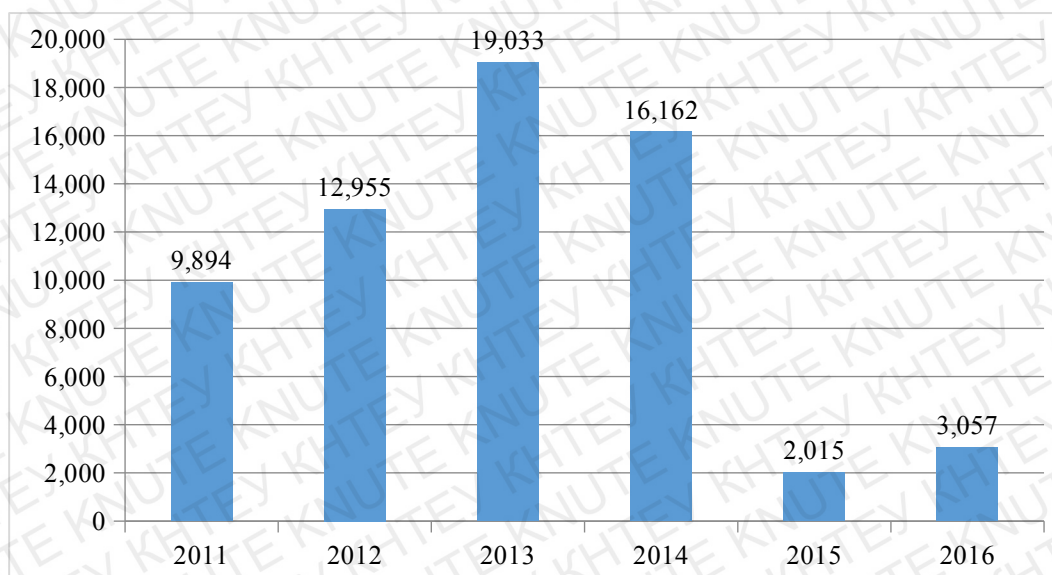

Рис 2.2. Іноземні туристи

Кількість туристів-громадян України, що виїжджали за кордон впродовж 2011-2016 роки, була найбільшою у 2013 р. і становила 131530 осіб. Цей показник, порівняно з попереднім роком, зріс у 2 рази (63706 осіб), а з наступним роком впав у 2 рази (61465 осіб) (рис. 2.3.).

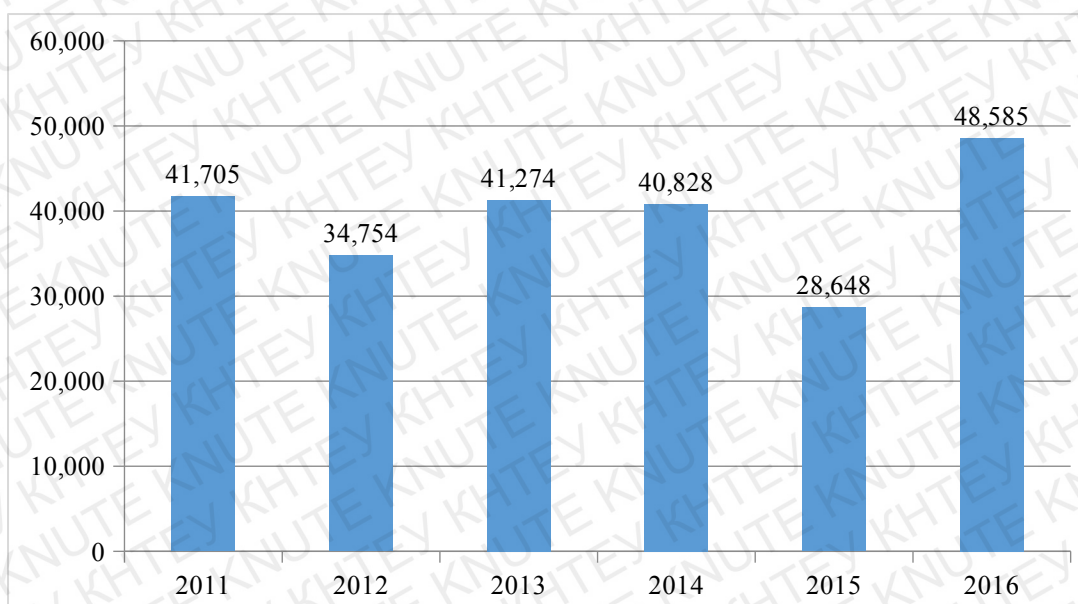

Рис 2.3. Внутрішні туристи

Щодо екскурсантів у Львівській обл., то їх кількість була найвищою у 2011 р. і становила 56045 осіб, а найнижчою у 2015 р. (15002 осіб). У 2015 р. цей

показник становив 26901 особа, що в 1,2 рази вищий, ніж у 2014 р. (22184 ос.) (рис. 2.4.)

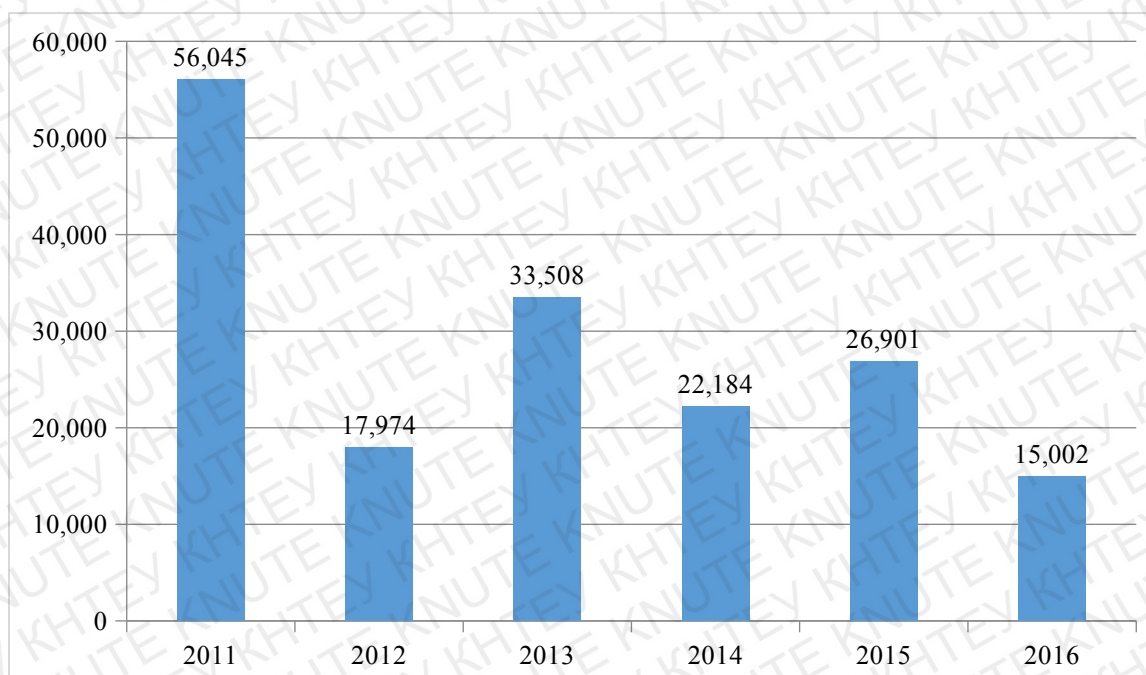

Рис 2.4. Кількість екскурсантів

Інформацію, щодо кількості туристів, за класифікацією видів туризму у Львівській області наведено у додатку Д.

Аналізуючи дані, представлені в додатку Д варто зауважити, що найбільшу частку в загальному обсязі становлять туристи які прибули до Львівської області з метою дозвілля і відпочинку. До цього виду входить екскурсійний, пізнавальний, гастрономічний, подієвий туризм і т. і. Такі дані зумовлено наявністю у Львівській області значної кількості історико-культурних об'єктів, подієвих, та ресурсів гастрономічного туризму (тематичні ресторани, кав'ярні, шоколадні, кондитерські), які є цікавими для туристів. На другому місці – туристи, які прибули до Львівської області з метою лікування, що обумовлено наявністю на території області лікувально-оздоровчих закладів, санаторіїв, відомі по всій Україні і за кордоном.

Львівщина надзвичайно багата на чарівну природу, яка завжди була особливою гордістю України. Тут природа настільки різноманітна, що, не полишаючи меж області, можна відвідати ландшафти від поліських низовин до карпатських верховин.

За наявністю природно-рекреаційних ресурсів Львівська область займає одне з провідних місць в державі: їх частка в природно-ресурсному потенціалі України складає близько 5,4%. Серед карпатських областей за потенціалом природних рекреаційних ресурсів вона поступається лише Закарпаттю. Природно-рекреаційний потенціал Львівщини представлений лікувальними мінеральними водами, лікувальними грязями, озокеритом, кліматичними, водними та лісовими ресурсами.

Найціннішими об'єктами природно-заповідного фонду є Національний природний парк «Сколівські Бескиди», Яворівський Національний природний парк, Національний природний парк «Північне Поділля», Державний природний заповідник «Розточчя», внесений рішенням ЮНЕСКО до Всесвітньої мережі біосферних резерватів [43].

Львівська область займає одне з визначних місць у державі за наявністю лікувально-оздоровчих ресурсів, які представлені 200-ма лікувальними джерелами мінеральних вод 7 типів, лікувальними грязями, найбільшим в Україні родовищем озокериту. На базі цих унікальних ресурсів розвиваються відомі в Україні та за кордоном курорти Трускавець, Східниця, Моршин, Немирів, Великий Любінь, Шкло, де створені умови для профілактики і лікування органів дихання, шлунково-кишкового тракту, нервової та серцево-судинної систем, опорно-рухового апарату. Санаторно-курортна справа є одним з найдавніших видів рекреації на Львівщині, яка в ринкових умовах сьогодення зазнає якісних змін – з'являються оздоровниці та СПА-курорти найвищого європейського рівня.

Значну частину області займають гори Карпати з мальовничими краєвидами в будь-яку пору року, гірськими хребтами, стрімкими потоками, кліматичними умовами, придатними для гірського туризму та гірськолижного відпочинку. Гірський туризм займає особливе місце серед інших видів туризму. Надзвичайно цікаві маршрути пролягають на вершини Пікуй, Парашку, Маківку, Ямельницю, Труханів. І все ж Карпати більш відомі гірськолижними центрами.

Засніжені схили Славського, Тисовця, Плаю, Волосянки, Орявчика, Сколе, Розлуча, Турки, Верхнього мають славу не тільки в Україні, а й за її межами [43].

Львівщина славиться водоспадами, ріками, озерами, які мають можливості для водних видів відпочинку, оздоровлення і туризму. Найвідомішими серед них є річки Дністер, Стрий, Західний Буг, Свіча, штучні водойми в околицях Львова та на Яворівщині, а також водоспади Кам'янка, Гуркало, Лазний. Річки, які беруть початок на Львівщині, живлять басейни Чорного та Балтійського морів.

Сфера лікувально-оздоровчого туризму досить розвинена, і має значну мережу відповідних курортних закладів. Так, в регіоні діє 62 санаторії та пансіонати з лікуванням (найвідоміші - «Каштан», «Янтар», «Рубін», «Кришталевий палац» у Трускавці), численні бази відпочинку. Всього мережа санаторно-курортних і оздоровчих закладів Львівської області на 2016 р. налічує 58 суб'єктів господарювання, з яких – 45 санаторії (з них 5 дитячих), 4 пансіонати відпочинку, 9 баз відпочинку. У таблиці 2.3. наведемо інформацію, щодо основних показників санаторно-курортних закладів у Львівській області.

Таблиця 2.3.

Основні показники санаторно-курортних (оздоровчих) закладів [41]

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Темп приросту 2016/2011
Кількість закладів, одиниць	109	108	78	70	67	58	-51
з них	..	..	..	..	..	..	
санаторії	42	42	41	41	40	38	-4
дитячі санаторії	5	5	5	5	5	5	0
санаторії та пансіонати з лікуванням	9	8	4	2	3	2	-7
санаторії-профілакторії	8	8	5	5	4	0	-8
будинки і пансіонати відпочинку	6	6	4	4	3	4	-2
базы та інші заклади оздоровлення та відпочинку	39	39	19	13	12	9	-30

Кількість ліжок (місць), тис. одиниць	18 476	18 762	16 190	15 809	15 950	15 867	-2609
з них	..	..	..	..	..	..	
санаторії	14 739	14 947	13 693	13 764	13 897	13 867	-872
дитячі санаторії	875	875	780	780	780	780	-5
санаторії та пансіонати з лікуванням	595	573	304	128	220	194	-404
санаторії-профілакторії	382	441	319	319	269	269	-113
будинки і пансіонати відпочинку	260	260	148	144	126	175	-85
бази та інші заклади оздоровлення та відпочинку	1 625	1 666	946	674	658	851	-774
Кількість розміщених, тис. осіб	232 294	222 436	209 945	224 632	170 827	124 041	-108253

Проаналізувавши дані за 2011-2016 рр. про спеціалізовані заклади розміщення у Львівській області, можна зробити такий висновок, що їх чисельність була стабільною у 2011-2012 рр. і починаючи з 2012 року почала значно зменшуватися. У 2016 році функціонувало тільки 58 закладів оздоровлення. Загалом кількість місць у них істотно не змінилась. Кількість розміщених, які перебували у цих закладах у 2016 році, становила 124041 осіб, що майже у 2 рази менше ніж у 2011-2012 роках. Це зумовлено тим, що розширення закладів призводить до збільшення витрат на їх утримання, а це, своєю чергою, призводить до збільшення плати за надані послуги клієнтам. Ще одним фактором можна вважати зменшення доходів населення.

Наведемо інформацію, щодо кількості санаторно-курортних закладів у Львівській обл. за містами обласного значення та районами у 2011-2016 р. у табл.

2.4

Таблиця 2.4.

Санаторно-курортні (оздоровчі) заклади за містами обласного значення та районами у 2011-2016 р. [41]

	Кількість закладів, одиниць						Темп приросту 2016/2011
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Львівська область	109	108	78	70	67	58	-51
Львів (міськрада)	10	10	8	7	6	3	-7
Борислав (міськрада)	10	10	7	4	3	3	-7
Дрогобич (міськрада)	2	2	1	2	2	1	-1
м. Моршин	5	5	6	6	5	5	0
м. Новий Розділ	-	-	-	-	-	-	-
м. Самбір	-	-	-	-	-	-	-
м. Стрий	-	-	-	-	-	-	-
м. Трускавець	30	29	24	25	24	23	-7
Червоноград (міськрада)	-	-	-	-	-	-	-
Бродівський район	-	-	-	-	-	-	-
Буський район	-	-	-	-	-	-	-
Городоцький район	1	1	1	1	1	1	0
Дрогобицький район	9	9	7	6	7	5	-4
Жидачівський район	1	1	1	1	1	1	0
Жовківський район	1	1	1	1	1	1	0
Золочівський район	-	-	-	-	-	-	-
Кам'янка-Бузький район	-	-	-	-	-	-	-
Миколаївський район	-	-	-	-	-	-	-
Мостиський район	1	1	-	-	-	-	-
Перемишлянський район	-	-	-	-	-	-	-
Пустомитівський район	2	2	2	1	-	-	-
Радехівський район	-	-	-	-	-	-	-
Самбірський район	-	-	-	-	-	-	-
Сколівський район	19	19	9	7	8	7	-12
Сокальський район	1	1	1	1	1	1	0
Старосамбірський район	-	-	-	-	-	-	-
Стрийський район	2	2	3	3	2	2	0
Турківський район	7	7	1	1	1	1	-6
Яворівський район	8	8	6	4	5	5	-3

Розглянемо детально основні курортні райони Львівської області та їх особливості.

Трускавець – найбільш привабливий бальнеологічний курорт України. Розташований у мальовничій долині Східних Карпат на висоті 350 м над рівнем моря на віддалі 100 км на південь від Львова. Це місто особливої природної краси з кришталево чистим повітрям, розташоване серед чарівних пологих лісистих схилів та стрімких річок.

Місто Трускавець – затишна й екологічно чиста зона з помірно континентальним кліматом, щедрим розмаїттям природних багатств, курорт є однією з найдавніших оздоровниць Європи. На його території зосереджені великі запаси мінеральних вод з 14-ма природними джерелами та поклади “тірського воску” – озокериту [58].

Сьогодні Трускавець – це 20 комфортабельних санаторіїв, 21 пансіонат та близько 50 готельних комплексів. Кожного року сюди приїжджає понад 230 тисяч відпочиваючих з України, а також близько 25 тисяч іноземців.

Трускавець завоював славу та популярність завдяки лікувальній воді “Нафтуся”. Ця мінеральна вода сприяє виходу дрібних камінців та піску з нирок, жовчного міхура, сечо- і жовчовивідних шляхів, нормалізує обмін речовин, покращує діяльність кишково-шлункового тракту, підшлункової залози, підвищує активність залоз внутрішньої секреції, захищає та відновлює клітини печінки, виводить з організму радіонукліди та шлаки. Крім “Нафтусі” наш курорт багатий різноманіттям інших земних і підземних мінеральних вод, таких як “Марія”, “Юзя”, “Софія”, “Броніслава” та багатьох інших.

Між Трускавцем і Львовом через міста Дрогобич та Стрий курсують електропоїзди і автобуси, також є залізничний та автовокзали, а у Львові (на відстані 100 км на південь) – міжнародний аеропорт.

Моршин – це один з найвідоміших гастроентерологічних курортів України, завдяки його унікальним джерелам мінеральних вод, вдалому географічному розташуванню, зручному транспортному сполученню і екологічно чистому середовищу [55].

Одним з основних лікувальних факторів Моршина є мінеральні джерела, а також торф'яна грязь і озокерит.

Курортна зона Моршина знаходиться окремо від житлової частини, практично всі санаторії перебувають у прекрасній парковій зоні, що плавно переходить у ліс.

Різнманітні за своїм змістом і хімічному складу мінеральні води Моршина, успішно використовуються у боротьбі з різними хворобами. Ефективний засіб для лікування захворювань шлунково-кишкового тракту і обміну речовин. Моршинська мінеральна вода – завдяки протизапальному, жовчогінному, сечогінному і послаблюючому ефектам, сприяє очищенню організму, виведенню радіонуклідів, підвищує імунітет [55].

На території курорту 12 санаторіїв, 3 пансіонати з лікуванням, бальнеогрязелікарня, аеросолярій, інгаляторій.

Східниця – невелике селище, що розташоване в мальовничій долині річки Східничанка та оточене карпатськими горами.

В Східниці створені чудові умови для відпочинку та комплексного лікування багатьох недуг з використанням багатьох засобів – мінеральних вод для внутрішнього і зовнішнього застосування, озокеритної терапії, лікувальної фізкультури, а також особливого цілющого Карпатське повітря.

Східницьке родовище мінеральних вод налічує 38 джерел. Води Східницького курорту мають такі покази до застосування:

- захворювання жовчних шляхів і жовчного міхура
- захворювання печінки, нирок
- хронічні гепатити
- хронічні панкреатити
- хронічні холецистити, холангіти
- хронічні пієлонефрити
- хронічні цистити
- цукровий діабет [28].

Східницькі мінеральні води не мають аналогів у Європі, поєднують у собі лікувальні якості води таких відомих курортів як Трускавець, Кисловодськ (Росія) та Боржомі (Грузія).

У Великому Любіні знаходиться один з старіших в Європі бальнеологічних і кардіологічних санаторіїв.

Основний природний ресурс – сірководнева вода – має унікальні лікувальні та оздоровчі властивості. Медичні покази : захворювання серцево-судинної системи (ішемічна хвороба серця. Гіпертонічна хвороба. Ревматичні захворювання. Захворювання вен та артерій), захворювання нервової системи (дитячий церебральний параліч, залишкові явища ч. м. травм, інсультів, судинні захворювання мозку, радикуліти, неврити, астено – невротичні розлади, і т. д.), захворювання кістково-суглобної системи (остеоартрози, артрити, спонділоз, остеохондро, постравматичні контрактури і т.п.), гінекологічні захворювання (запальні та незапальні захворювання жіночої статеві сфери, різні форми безпліддя, злукова хвороба), дерматологічні захворювання (псоріас, парапсоріас, екзема, кропив'янка. Червоний плоский лишай, кератодерміт, вогнищева склеродермія, себорея) [7].

Курорт Немирів – бальнеологічний курорт лісостепової зони, розташований на північ від Південного Бугу. На базі цілющих сірководневих мінеральних вод та лікувальної торф'яної грязі працює будинок відпочинку, що розташований у палаці 1894-1917 рр [7].

У Немирові лікують захворювання органів кровообігу, опорно-рухового апарату, нервової системи, шкіри.

Шкло – бальнеологічний і грязьовий курорт в Яворівському Львівської області. Сірководневу сульфатно-кальцієву воду використовують для купелів, гідрокарбонатнатрієво-кальцієву – для пиття [4].

В санаторії “Шкло” лікуються:

- сечокам'яна хвороба при малих конкрементах
- запальні хвороби сечовивідних шляхів – пієлонефрит, цистит
- сечокам'яні діатези всіх видів

- хронічні простатити, уретрити
- жовчнокам'яна хвороба, неврастенії, остеохондроз хребта
- запальні хронічні захворювання печінки і сечовивідних шляхів
- функціональні розлади жовчовивідних шляхів (дискенезії)
- хвороби жіночих статевих органів, запалення маточних труб, матки, яєчників
- псоріаз різних форм, свербіць, кропивниця
- нейродерміт в хронічній стадії, вогневе і тотальне облісіння
- екзема істинна і себорейна в хронічній стадії
- подагра, хронічні поліартрити різних етіологій
- хвороби периферійних нервів, радикуліт, плексити, неврити
- захворювання шлунково-кишкового тракту [7].

Ще одним напрямом розвитку лікувально-оздоровчого туризму в регіоні є послуги величезної кількості спа-центрів, які дуже популярні в іноземних і вітчизняних туристів та розташовані не тільки в курортних містах і рекреаційних територіях, а й на гірськолижних комплексах, спортивних об'єктах, готелях і базах відпочинку.

Окрім саун, різноманітних масажів, підводних та циркулярних душів, вітамінних і безалкогольних барів, фізіотерапевтичних, гінекологічних, проктологічних та інших процедур, спа-центри Львівщини пропонують природну галотерапію, омоложувальні ванни, аквапляжі, парафінотерапію та багато інших оздоровчих заходів.

Природний потенціал рекреаційних ресурсів, спеціалізована інфраструктура органічно доповнюються багатим арсеналом культурно-історичної спадщини. Львівська область належить до найбагатших в Україні територій на пам'ятки історії та культури. На області узято під охорону безліч пам'яток архітектури IX–XX століть. У регіоні збереглася багата духовна культура – своєрідні звичаї і обряди, народні промисли, фольклор буковинців, бойків, лемків, гуцулів [42].

На території Львівської області розташовано: 886 пам'яток археології (з них - 14 національного значення), 3822 пам'ятки історії (з них – 7 національного значення), 3431 пам'ятка архітектури та містобудування (з них – 794 національного значення), 302 пам'ятки монументального мистецтва (з них – 1 національного значення). До Списку історичних населених місць України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 26.07.2001 р. за № 878, включено 55 поселень Львівщини: Белз, Бібрка, Борислав, Броди, Буськ, Великий Любінь, Великі Мости, Винники, Глиняни, Гніздичів, Городок, Добромиль, Дрогобич, Дубляни, Жидачів, Жовква, Золочів, Івано-Франкове, Кам'янка-Бузька, Комарне, Краковець, Куликів, Львів, Магерів, Меденичі, Миколаїв, Моршин, Мостиська, Немирів, Нижанковичі, Новий Яричів, Олесько, Перемишляни, Підкамінь, Поморяни, Пустомити, Рава-Руська, Роздол, Рудки, Самбір, Сколе, Сокаль, Старий Самбір, Стара Сіль, Стрий, Судова Вишня, Турка, Угнів, Хирів, Ходорів, Червоноград, Шкло, Щирець, Яворів [42].

До найважливіших об'єктів туризму належать:

- Ансамбль історичного центру Львова чи Старе місто – територія у центральній частині міста Львова, що внесена до Світової спадщини ЮНЕСКО.
- Львівський державний історико-архітектурний заповідник.
- Державний історико-культурний заповідник «Тустань» (залишки наскельної фортеці IX-XIV ст.)
- Державний історико-культурний заповідник у м. Белзі.
- Державний історико-культурний заповідник «Нагуєвичі».
- Філія Львівського історичного заповідника у Жовкві (див. Архітектурні пам'ятки Жовкви).
- Монастирський комплекс у Крехові (див. Крехів).
- Давньоруські городища X-XIII ст. у Звенигороді та Стільському.
- Золота підкова України: Олеський замок XIII-XVII ст. Золочівський замок. Підгорецький замок. Свірзький замок [38].

Найдавніші архітектурні пам'ятки Львова – Високий замок, Церква святого Миколая, Вірменський кафедральний собор, пам'ятки в стилі готики, бароко – костьоли кармеліток босих 1644 р.

Таким чином, поєднання великої кількості природних рекреаційних ресурсів, культурно-історичної спадщини та інфраструктурного забезпечення зумовлює просторову диференціацію рекреаційної діяльності, широку спеціалізацію при виконанні рекреаційно-туристичної функції та створення рекреаційно-туристичних зон різного функціонального призначення.

Окрім цього, особливістю розвитку лікувально-оздоровчого туризму є вигідне географічне та геополітичне положення регіону. Це сприяє формуванню в'їзних туристичних потоків, організації транскордонної співпраці у сфері рекреації і туризму, використанню зарубіжного досвіду сервісного обслуговування.

Ще однією особливістю є порівняно висока екологічна безпека області. Львівщина характеризується незначною забрудненістю внаслідок Чорнобильської катастрофи та діяльності промислових підприємств. За результатами досліджень, проведених Інститутом реформ, у регіоні найменше здійснюється викидів шкідливих речовин у повітря. Порівняно з іншими регіонами, природа Карпат зазнала менших втрат і в багатьох місцях зберегла свій первісний стан, а це дуже важливо для розвитку лікувально-оздоровчого туризму [7].

Важливою для розвитку рекреації і туризму є національно-етнографічна особливість регіону, яка проявляється у своєрідній етнографічній культурі. Крім української, тут збереглися російська, польська, угорська, словацька румунська, молдавська, вірменська, єврейська, австрійська та інші культури. Багато мешканців регіону працюють за кордоном, а на лікування та оздоровлення повертаються в Україну. Отже, етнічні зв'язки, подібність звичаїв, традицій, обрядів, відсутність міжнаціональних і міжрелігійних протиріч – усе це також сприяє формуванню туристичних потоків та активізує попит на медичні послуги в Карпатському регіоні.

2.2. Особливості розвитку курортів лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області

Поряд з позитивними тенденціями туристичної діяльності Львівської області існує ряд проблемних питань, які гальмують розвиток туристичної та санаторно-курортної сфери області. Вирішення цих питань дозволить збільшити обсяги реалізації туристичних та санаторно-курортних послуг, кількість туристів та оздоровлених осіб, сприятиме розвитку туристично-відпочинкової та лікувально-оздоровчої бази.

На сьогоднішній день у туристичній сфері Львівської області можна виділити такі проблемні питання:

- незадовільний стан доріг та під'їздів до об'єктів туристичної та курортної відвідуваності;
- недостатнє використання транспортних можливостей для перевезення туристичних потоків;
- невиразний образ Львівщини на туристичному ринку;
- низький рівень розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури;
- невідповідність закладів проживання світовим стандартам;
- відсутність під'їздів до багатьох туристичних та рекреаційних об'єктів;
- недостатня кількість місць короточасного відпочинку вздовж доріг;
- незадовільний стан пам'яток історико-архітектурної спадщини;
- недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази в галузі туризму;
- недостатність методичної, організаційної, інформаційної та матеріальної підтримки з боку держави суб'єктів туристичної діяльності, які здійснюють організацію прийому туристів в області;
- неналежний стан туристичних маршрутів (брак обладнаних місць короточасного відпочинку, гірських притулків, відсутність єдиної системи знакування шляхів активного туризму (пішохідних, велосипедних, водних тощо);

- недостатність туристичної інформації як для туристів, так і для підприємств, що надають послуги у сфері туризму (карт, інформаційно-довідкової продукції тощо);
- неефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу в сільській місцевості як одного з чинників зменшення безробіття;
- неефективна діяльність відповідних структур щодо забезпечення екологічної безпеки територій для розвитку рекреаційного бізнесу;
- неналежне функціонування комунальної інфраструктури курортних територій, в т.ч., систем водопостачання, водовідведення та очищення стоків;
- недостатність дорожніх вказівників і туристично-інформаційних знаків;
- незабезпечення професійними кадрами в галузі туризму і рекреації;
- слабка взаємодія місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення розвитку туризму і рекреації в регіоні;
- низька якість та недостатній асортимент туристичних послуг;
- потреба у залученні значних інвестицій у розбудову туристичної галузі [46].

Усі ці проблеми диктують необхідність створення повноцінної регіональної політики розвитку туризму та курортів.

Незважаючи на позитивні передумови розвитку туризму у Львівській області невирішеними залишається низка проблем. Визначимо основні з них:

- потреба у вдосконаленні санаторно-курортного обслуговування, проведення ремонтних та реставраційних робіт у курортних закладах, закупівля новітнього обладнання тощо;
- незадовільний стан туристичних об'єктів (занедбані та напівзруйновані пам'ятки замково-палацової культури; незадовільний матеріально-технічний стан закладів культури та мистецтва; відсутність сучасних систем охорони, що призводить до втрати окремих цінних експонатів з музеїв, галерей);
- незадовільний стан доріг та відсутність під'їздів до багатьох туристичних об'єктів;

- низький рівень транспортних послуг усіх видів, особливо міжміського сполучення в межах області (відсутність інформації про розклад рейсів або складність її отримання, відміни рейсів, незадовільний стан транспортних засобів);

- недостатність інформаційно-маркетингового забезпечення просування туристичних та інвестиційних можливостей у сфері туризму та рекреації Львівської області [46].

Розглянемо більш детально кожен з зазначених проблем:

1. Нерозвиненість мережі туристичних інформаційних центрів. Одним з основних елементів національного інституційного забезпечення сфери туризму є мережа туристичних інформаційних центрів, адже такі структури можуть в мінімально короткі терміни надати туристові практично будь-яку туристичну інформацію (наявність місць в готелях, популярні екскурсії, заклади харчування, розклад руху транспорту і т. д.). Особливістю туристичних інформаційних центрів є переважна частка безоплатних послуг, водночас саме ці організації є «обличчям» регіонального чи місцевого туристичного центра, формують позитивний імідж територій.

Для Львівської області туристичні інформаційні центри є важливим елементом інфраструктури, оскільки значна частка туристів є неорганізованими і потребують інформації. Проте туристичні інформаційні центри у регіоні розміщені в більшості у м. Львові чи районних центрах, але не в усіх. Крім того діяльність окремих з них є частковою внаслідок відсутності фінансування;

2. Брак консолідованого представлення туристично-рекреаційних можливостей та підприємств туристичної галузі на всеукраїнських та міжнародних туристичних та інвестиційних заходах для успішної промоції туристично-рекреаційного потенціалу Львівської області;

3. Низька активність та ефективність просування нового туристичного бренду Львівщини «Львівщина - Дивовижні відкриття». Бренд презентували у листопаді 2014 р. проте не було зроблено зусиль для його активного просування у зимовий період, коли Львівщину відвідує велика кількість туристів [48];

Окрім цього, варто вказати на такі проблеми як:

- недостатність економічних, зокрема податкових та фінансово-кредитних стимулів для розвитку туризму, туристично-рекреаційного бізнесу, залучення інвестицій у туристичну галузь. Туристично-рекреаційна діяльність як потенційно можливий шлях підвищення добробуту населення, збільшення зайнятості, розвитку супутньої інфраструктури та збільшення інвестицій і, відповідно, зростання обсягів надходжень у місцеві бюджети є видом діяльності з достатньо тривалим терміном окупності та капіталовіддачі. Тому для реалізації як масштабних інфраструктурних проектів, так і проектів у сфері туризму та рекреації (будівництво готелів, санаторно-курортних закладів, бюветів, грязелікарень) необхідно розробити спеціальне законодавство (прийняти закон чи розробити програму) для залучення інвестицій, створення сприятливих податкових режимів діяльності для інвесторів, в тому числі місцевих підприємців, та налагодження ефективних форм державно-приватного партнерства у сфері освоєння природних ресурсів;

- недостатність фінансування та кваліфікованих спеціалістів для реставрації і відновлення історико-культурних, архітектурних пам'яток, раціонального використання та збереження туристично-рекреаційних і природних ресурсів;

- слабка взаємодія органів місцевої виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо забезпечення розвитку туризму і рекреації в регіоні;

- недостатнє забезпечення професійними кадрами в галузі туризму і рекреації та неналежний рівень підготовки кадрів для туристичної галузі. В цьому контексті найбільш гострими є декілька аспектів: брак кадрів середньої та нижчої обслуговуючої ланки (у т.ч. зі знанням іноземних мов), аніматорів, недостатня кількість кваліфікованих спеціалістів та викладачів з досвідом стажування або роботи за кордоном з підготовки кадрів для туристичної галузі;

- несформованість системи підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів в туристичній галузі. Кількість спеціальностей туристичного спрямування

обмежена, відсутні спеціальності пов'язані з розвитком зеленого туризму, культурного туризму, організаційного та фінансового менеджменту. Для підготовки вузькоспеціалізованих фахівців з туризму в районних центрах або великих селищах західних регіонів України необхідні тренінгові та консультативні центри на базі навчальних закладів та місцевих органів самоврядування для навчання і підвищення кваліфікації власників об'єктів сільського, зеленого, агротуризму та ремісничо-мистецького туризму. Проте таких центрів практично не має [48].

Отже, варто зазначити, що не зважаючи на позитивні тенденції розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області, існує рід проблемних питань, які потребують розробки ефективних шляхів вдосконалення.

З метою ефективного використання потенціалу туризму Львівського району необхідно проводити регіональну політику, спрямовану на використання можливостей Львівської області як туристичного регіону в наступні роки. Серед заходів поширення позитивного іміджу туристичного регіону та реалізації нагромадженого туристичного потенціалу Львівщини доцільно реалізувати наступні:

1. Ініціювати збільшення обсягів та практик використання механізмів державно-приватного партнерства, у т. ч. у формі концесій, для реалізації проектів з модернізації туристичної та транспортної інфраструктури, освоєння природних ресурсів (джерела мінеральних вод, лікувальних грязей), реконструкції, збереження та реставрації культурних пам'яток; розробити механізм надання туристичних об'єктів та природних ресурсів у довготривалу оренду за умов капітальної реставрації, належного утримання пам'яток архітектури, відкритого доступу до них, забезпечення умов збереження екології.

2. Подавати заявки на проведення великих заходів спортивного (світового та європейського рівня) та гуманітарного характеру (музичні, пісенні фестивалі та конкурси, тематичні фестивалі, виставки та ін.) з метою забезпечення завантажуваності готелів, розвитку внутрішнього туризму, зокрема активізації соціального, інвентивного, ділового, молодіжного видів туризму.

3. Розробити та реалізувати регіональні і місцеві програми розвитку інвестиційної діяльності на територіях та гірських районів Львівської області, які володіють істотним туристично-рекреаційним потенціалом, спрямовані на заміщення державного бюджетного фінансування проектів розвитку їх економік (у т.ч. з визначенням серед пріоритетних сфер інвестування туристично-рекреаційного комплексу) шляхом створення інвестиційних фондів, кластерів, інших об'єктів інвестиційної інфраструктури, залучення коштів іноземних інвесторів, трудових мігрантів. Для стимулювання залучення інвестицій у туристично-рекреаційну сферу гірських районів та депресивних селищ необхідно скористатись успішним зарубіжним досвідом. Так, для активізації будівництва готелів та інших закладів колективного розміщування видається доцільним [42]:

- встановити тарифи на електроенергію для існуючих та новозбудованих готелів, санаторно-курортних закладів, закладів громадського харчування (які обслуговують туристичні групи) як для жителів села;

- звільнити від сплати податку на прибуток новозбудовані та модернізовані підприємства туристично-рекреаційної сфери (готелі категорій «5*», «4*» та «3*», санаторно-курортні заклади, інші заклади колективного розміщування, бювети, грязелікарні, відпочинкові комплекси, які надають послуги проживання та харчування для туристичних груп) терміном на 5 років (внести відповідні зміни у Податковий кодекс України);

- звільнити від обкладення ввізним митом будівельних матеріалів та товарів для облаштування готелів, інших закладів колективного розміщування, санаторно-курортних та розважальних закладів, а також від сплати ПДВ інвесторів, які втілюють інвестиційні проекти у сфері туризму та рекреації гірських районів західних регіонів України, і забезпечують додаткове створення щонайменше 20-50 нових робочих місць для місцевого населення;

- звільнити від сплати податку на землю інвесторів, які реалізують проекти освоєння природних ресурсів, будівництва туристичних об'єктів та розбудови інфраструктури (комунальної та дорожньої) на важкодоступних гірських територіях;

-передбачити часткове відшкодування з обласних бюджетів відсотків за користування кредитами, наданими банками для будівництва готелів, санаторно-курортних закладів, бюветів, грязелікарень та реалізації проектів покращання інфраструктури.

4. Розробити організаційно-економічні заходи стимулювання розвитку системи підготовки, перепідготовки спеціалістів та підвищення кваліфікації кадрів у туристичній сфері, включаючи залучення іноземних спеціалістів та фахівців до навчального процесу, розвиток «дефіцитних» спеціальностей на туристичному ринку (аніматорів, середнього та нижчого обслуговуючого персоналу для готелів та ресторанів тощо). Сформувати мережу тренінгових та консультативних центрів на базі навчальних закладів та місцевих органів самоврядування для навчання і підвищення кваліфікації власників об'єктів сільського, зеленого, агротуризму та ремісничо-мистецького туризму [43].

5. Ініціювати регіональними та місцевими органами влади методичних інформаційно-комунікаційних заходів, спрямованих на поширення серед місцевого населення, туристичних операторів та агентів, підприємств готельно-ресторанного бізнесу та санаторно-курортної справи, потенційних інвесторів позитивного європейського та вітчизняного досвіду створення садиб зеленого туризму, туристичних кластерів, підвищення рівня завантажуваності закладів розміщування, освоєння природних (в тому числі лікувальних) ресурсів.

6. Активізувати діяльність з популяризації можливостей і переваг туристично-рекреаційного комплексу Львівської області шляхом ширшої участі у регіональних, національних та міжнародних виставках, салонах, ярмарках, форумах представників туристичного бізнесу, готельно-ресторанного господарства, санаторно-курортних закладів, закладів культури та мистецтва, що сприятиме збільшенню потоку внутрішніх та іноземних туристів, залученню інвестиційних ресурсів для реалізації нових проектів у сфері туризму і рекреації на Львівщині.

Висновок до розділу 2

Виходячи з проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Львівщина традиційно була областю, де перспективи туристично-рекреаційної індустрії були і залишаються одними з найкращих в Україні. природно-ресурсний та історико-культурний потенціал у поєднанні з вигідним географічним положенням в центрі Європи та існуючий багаторічний досвід і напрацювання у сфері рекреації є достатньо вагомою передумовою пріоритетного розвитку системи санаторно-курортного лікування, туризму та відпочинку, орієнтованої як на внутрішнього споживача, так і на обслуговування іноземного контингенту. Найбільш перспективними напрямками розвитку туристичної сфери Львівщини на нашу думку є:

- оздоровчо-лікувальний туризм, що може розвиватися на основі природних рекреаційних ресурсів – лікувальних мінеральних вод, лікувальних грязей, екологічно чистого навколишнього середовища;
- спа-туризм, в основі якого лежить оздоровлення за допомогою води;
- спортивно-оздоровчий туризм, який базується на основі гірських і лісових ландшафтів, природних комплексів та гірських річок, об'єктів сільського, зеленого (екологічного) туризму.

2. Найбільш актуальним завданням розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області стає підвищення якості обслуговування та ефективності курортного лікування, профілактична спрямованість і реабілітація, об'єднання наукових сил для вдосконалення теоретичних основ курортології і впровадження у практику досягнень сучасної науки, підвищення професіоналізму кадрового персоналу, розроблення правового забезпечення та перетворення курортів і лікувально-оздоровчих територій у заповідні зони.

3. Адміністрація Львівської області, розуміючи важливість розвитку туристичної сфери, розробляє і успішно втілює в життя програми розвитку туризму і включає їх в загальну стратегію розвитку області. Наразі, існує декілька розроблених стратегій розвитку Львівської області. Основними, і

такими що активно втілюються в життя є: «Програма розвитку туризму та курортів у Львівській області на 2014 – 2017 роки» і «Стратегія розвитку Львівської області на період до 2020 року». Варто також відзначити, що вдосконалення туристичної діяльності є наразі пріоритетним завданням у стратегічному плануванні діяльності Львівщини, оскільки даний регіон є значним осередком історії і культури України, має надзвичайні природні ресурси, розвинену інфраструктуру туризму та головне – бажання активно розвиватися і вдосконалюватися.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

3.1. Міжнародна співпраця лікувально-оздоровчих курортів Львівської області з українськими туристичними організаціями

В питанні організації співпраці лікувально-оздоровчих курортів Львівської області з українськими туристичними організаціями найважливішими завданнями є формування конкурентоспроможного туристичного продукту та його просування на вітчизняному та міжнародному ринках. Розробляючи продукт лікувально-оздоровчого туризму курортні організації і туристичні оператори мають враховувати потреби і запити українських та закордонних туристів. При цьому важливе місце відводиться питанням стратегічного планування розвитку курортів.

Стратегія розвитку туристичного регіону як осередку лікувально-оздоровчого туризму повинна бути інструментом зовнішньої і внутрішньої промоції регіону, що демонструє перспективи регіону; координувати діяльність органів влади, забезпечувати інтеграцію, усесторонню політику органів регіональної влади щодо розвитку курортної справи [50]. Обґрунтування розробки регіональних стратегій повинно максимально враховувати регіональну специфіку розвитку суб'єктів туристичного бізнесу, наявний туристичний потенціал території, дотримання відповідності стратегічних перспектив розвитку інших (суміжних до туризму) видів економічної діяльності. Теоретичним базисом формування стратегії розвитку туристичних регіонів повинні бути комплексні теоретико-методологічні дослідження з детальним аналізом на основі даних офіційної статистики та якісно проведених соціологічних досліджень туристичного бізнесу. Необхідно постійно шукати і зміцнювати переваги свого регіону, розуміти, які функції області можуть і повинні розвиватися, що гальмує просування туристичного продукту та як усунути перешкоди. Ефективність стратегії залежить від того, наскільки правильно буде організований процес її розроблення, реалізації, контролю за її виконанням.

Пріоритетними стратегіями розвитку досліджуваного регіону виступають: підвищення конкурентоспроможності регіону та зміцнення його ресурсного потенціалу; забезпечення розвитку людських ресурсів; розвиток міжрегіонального співробітництва [50].

Міжнародні стратегії розвитку туристичної індустрії спрямовані на захист культурно-історичної спадщини, боротьбу з бідністю, наслідками змін клімату, попередження подальших кліматичних змін та деградації довкілля, зменшення негативного впливу на довкілля.

Стратегії розвитку туристичного регіону як осередку лікувально-оздоровчого туризму повинні враховувати:

- досягнення європейських і світових параметрів співвідношення якості послуг і цін на ці послуги на основі системних заходів щодо стандартизації рівня якості послуг і економічного стимулювання підприємств до їх підвищення;
- якнайшвидшу адаптацію нормативно-правових і законодавчих актів галузі рекреації і туризму до стандартів, прийнятих у європейському співтоваристві;
- залучення зовнішніх інвестицій до реалізації програми регіонального розвитку, окремих проектів, що входять до її складу, зокрема на розвиток інфраструктури для обслуговування рекреаційних потоків, – транспорт, торгівлю, зв'язок, виробництво продукції для використання у курортно-рекреаційній діяльності і сфері послуг;
- створення привабливого туристичного іміджу регіону та просування регіонального туристичного продукту на національний та міжнародний туристичний ринок;
- розвиток матеріально-технічної бази та інфраструктури спортивно-оздоровчих видів туризму (модернізація з доведенням до рівня світових стандартів матеріально-технічної бази існуючих санаторно-курортних оздоровчих установ і об'єктів туристичної індустрії);

- введення в експлуатацію новозбудованих рекреаційних об'єктів на основі розробки економічного механізму стимулювання інвестиційної діяльності у цій сфері;

- комплексний підхід до підвищення якості прийому туристів та сервісного обслуговування;

- доведення до норм і міжнародних стандартів класифікації готелів, сертифікації інших приймаючих структур;

- доведення до міжнародного рівня організації ресторанної справи та її сервісного обслуговування;

- розширення кількості і якості туристичних послуг, що надаються;

- участь у роботі регіональних і європейських салонів і ярмарків;

- організацію турів, що дадуть змогу якнайкраще ознайомитися із запропонованою продукцією і оцінити якість прийому;

- здійснення системного маркетингу ринку туристичних послуг;

- створення сприятливих умов для інвестицій, податкового і митного регулювання розвитку регіону;

- забезпечення раціонального використання та охорони туристичних ресурсів регіону, створення програм та планування подальших перспектив розвитку туристичного регіону.

В зв'язку з вищесказаним, зауважимо, що для розробки ефективної стратегії просування продукту лікувально-оздоровчого туризму Львівської області необхідно в першу чергу створювати нові програми перебування, що здатні зацікавити іноземних туристів.

В діяльності відомого курорту Трускавець у Львівській області, який щороку відвідують тисячі гостей як з України, так і з-за кордону, розроблено програми перебування, які окрім власне лікувально-оздоровчих включають ще ряд послуг, що робить заклад привабливим для іноземних гостей. Так, програми перебування включають заходи таких груп:

1) екскурсійно-інформаційні заходи: екскурсії (різні за тематикою, засобами пересування та місцем проведення);

2) культурно-видовищні заходи: відвідування концертів, театрів, фестивалів мистецтв, фольклорних програм та ін.;

3) розважальні заходи: різноманітні конкурси, анімаційні програми, атракціони, ігри, вікторини, аукціони і свята, відвідування розважальних закладів (аква- і тематичних парків) та ін.;

4) спортивно-оздоровчі заходи: заняття різними видами спорту і навчання різним його видам; заняття оздоровчою фізкультурою; масаж і голкотерапія; різноманітні фізіопроцедури; відвідування сауни, лазні чи басейну, фітнесцентру; організація спортивних змагань, рухливих конкурсів та ігор; річкові та морські прогулянки; одно- та багатоденні походи; рафтинг, яхтинг, дарт, дайвінг, каякінг, парапланеризм, кінні прогулянки та ін.;

Розробка турів в напрямі лікувально-оздоровчого туризму Львівської області для подальшого просування їх на закордонних ринках має відбуватися у декілька етапів, які зазначено на рис 3.1.

1. Пошук ідей нового туру

2. Вибір перспективних ідей

3. Розробка нових турів

4. Розробка плану їх просування

5. Пошук іноземних контрагентів

6. Випробування нового продукту

7. Оцінка ефективності новацій

Рис. 3.1. Основні етапи розробки і впровадження нового продукту лікувально-оздоровчого туризму для просування на міжнародному ринку [50]

В зв'язку з вищесказаним, пропонуємо розробити новий тур лікувально-оздоровчого напрямку туризму, який ми будемо просувати на закордонному ринку.

При розробці програм турів лікувально-оздоровчого туризму для просування на міжнародному ринку важливо враховувати, що іноземні туристи бажають не лише отримувати лікувально-оздоровчі послуги, їх цікавлять також послуги пізнавального характеру, тобто різноманітні екскурсії, відвідування визначних місць. Окрім цього, програма туру для іноземних туристів має включати дозвіллієві послуги. При розробці програми перебування також важливо передбачити надання якомога ширшого асортименту послуг. Також іноземні гості звертають увагу на послуги спортивно-оздоровчого характеру. Окремо важливо відзначити, що умови проживання і харчування мають бути на високому рівні.

Приступимо до розробки нового лікувально-оздоровчого туру «Цілюща перлина Карпат». Розробляти новий тур ми будемо на основі санаторію «Карпати» в м. Трускавець. Зазначимо особливості розроблюваного туру в табл. 3.1.

Таблиця 3.1.

Особливості нового туру «Цілюща перлина Карпат»

1.	Трансфер	Туристам пропонується трансфер з залізничного вокзалу або аеропорту
2.	Проживання	Проживання у комфортабельних номерах санаторію «Карпати» у м. Трускавець
3.	Харчування	Комплексне харчування у ресторані санаторію, за необхідності – організація дієтичного харчування
4.	Послуги з лікування та оздоровлення	Курс лікувальних чи оздоровчих процедур – за результатами огляду лікаря
5.	Екскурсійне обслуговування	До програми включається 3 екскурсійні програми до визначних місць
6.	Організація дозвілля	Організація дозвіллевих програм ввечері, розваги для дітей, відвідування парку і міні-зоопарку на території санаторію
7.	Послуги спортивно-оздоровчого характеру	Верхова їзда, спорт зал, басейн, організація тренувань з різних видів спорту
8.	Страховання	Туристичне страхування від нещасних випадків

Таким чином, пакет послуг туру «Цілюща перлина Карпат» включатиме:

1. Перевезення.

Трансфер до і від санаторію на вокзал або в аеропорт, а також перевезення туристів по точкам маршрутів екскурсійних програм здійснюватиметься комфортабельним сучасним туристичним автобусом, супроводжуватиме групу туристів англomовний гід.

2. Проживання в санаторії

Пропонується розміщення у одномісних чи двомісних номерах, категорії «стандарт» або «покращений». Характеристику номерів наведено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2.

Характеристика розміщення туристів в санаторії «Карпати»

№ пп.	Категорія номерів	Особливості
1	Стандарт одномісний	Загальна площа: 15 м ² Кімнати: 1 + балкон Комплектація номера: двоспальне ліжко, приліжкові тумби, телефон, телевізор, стіл, міні-бар, міні-сейф; Wi-Fi, кабельне телебачення, телефонний зв'язок (міський, міжміський, міжнародний); санвузол: душ, фен, міні-парфумерія.
2	Покращений одномісний	Кімнати: 1 + балкон Комплектація номера: односпальне ліжко, приліжкові тумби, стіл, телефон, телевізор, міні-бар, міні-сейф; Wi-Fi, кабельне телебачення, телефонний зв'язок (міський, міжміський, міжнародний); санвузол: душ, фен, міні-парфумерія.
3	Стандарт двомісний	Загальна площа: 18 м ² Кімнати: 1 + балкон Комплектація номера: двоспальне або два односпальних ліжка, приліжкові тумби, стіл, телефон, телевізор, міні-бар, міні-сейф; Wi-Fi, кабельне телебачення, телефонний зв'язок (міський, міжміський, міжнародний); санвузол: душ, фен, міні-парфумерія.
4	Покращений двомісний	Загальна площа: 18 м ² Кімнати: 1 + балкон Комплектація номера: двоспальне або два односпальних ліжка, приліжкові тумби, стіл, телефон, телевізор, міні-бар, міні-сейф; Wi-Fi, кабельне телебачення, телефонний зв'язок (міський, міжміський, міжнародний); санвузол: душ, фен, міні-парфумерія.

3. Харчування групи туристів у ресторані санаторію «Карпати».

Туристам пропонується триразове харчування за декількома видами, залежно від показань лікаря (табл. 3.3.)

Таблиця 3.3.

Організація харчування туристів в санаторії «Карпати»

№ пп	Тип харчування	Особливості
1	Стандарт	Сніданок – шведський стіл в ресторані санаторію Обід – комплексний обід (перша страва, основна страва, салат, напій) Вечеря – шведський стіл в ресторані санаторію
2	Дієтичне харчування	Сніданок – згідно обраної дієти Обід – комплексний обід згідно обраної дієти Вечеря – дієтичний шведський стіл

4. Лікувально-оздоровчі послуги

Готельно-курортний санаторій «Карпати» спеціалізується на лікуванні захворювань:

- цукровий діабет I-II тип;
- подагра;
- ожиріння;
- сечокам'яна хвороба;
- сечокам'яна хвороба, стан після ЕУХЛ (дроблення каменів);
- сечокам'яна хвороба, стан після оперативного лікування;
- літогенний діабет;
- хронічні гепатити;
- гепатоз;
- хронічна жовчокам'яна хвороба;
- хронічні панкреатити;
- хронічні гастрити;
- хронічні дуоденіти;
- виразкова хвороба шлунка;
- виразкова хвороба 12-палої кишки;
- хронічні коліти;

- хронічний пієлонефрит;
- хронічний простатит;
- хронічний уретрит;
- хронічні запальні захворювання жіночих статевих органів.

В межах розроблюваного туру туристам пропонуватимуться послуги лікувально-оздоровчого характеру (табл. 3.4.).

Таблиця 3.4.

Послуги лікувально-оздоровчого характеру

№ пп.	Група послуг	Особливості
1	Консультації лікарів:	терапевта; уролога; фізіотерапевта; гінеколога; дерматолога; кардіолога; невропатолога; проктолога; ендокринолога; стоматолога (огляд).
2	2. Діагностика:	загальний аналіз сечі; загальний аналіз крові; клінічні та біохімічні дослідження (4 параметри); дуоденальне зондування; рН-метрія інтрагестральна; комп'ютерна електрокардіографія; ректороманоскопія.
3	3. Лікувальні процедури:	прийом мінеральних вод; мінеральні ванни, мінерально-перлинні ванни, валеріанові ванни, хвойні ванни, вихрянні ванни; озокеритові аплікації; інгаляторій; кишкові зрошення; мікроклізми; ентеральна оксигенотерапія; фітотерапія; гінекологічні зрошення; заняття у залі лікувальної фізкультури; фізіотерапія.

5. Екскурсійне обслуговування

До екскурсійного обслуговування буде залучено професійного гід-екскурсовода зі знанням англійської мови. Так до вартості туру включено 3 екскурсійні програми:

- Оглядова вечірня екскурсія до міста Лева (огляд основних пам'яток, дегустація львівської кави і шоколаду)
- Екскурсія до Східниці (дегустація мінеральних вод курорту Східниця, національний парк «Сколівські Бескиди» та залишки фортеці «Тустань» (12 століття).
- Екскурсія в один з найбільших зоопарків Львівської області «Лімпопо».

6. Організація дозвілля

Туристам пропонується широкий вибір послуг з організації дозвілля на території санаторію:

- ландшафтний парк з міні зоопарком;
- центр верхової їзди;
- дитячий ігровий майданчик;
- бібліотека;
- караоке;
- кіно – концертний зал.

7. Послуги спортивно-оздоровчого характеру

На території санаторію функціонують:

- спорткомплекс з великим і малим басейнами;
- універсальний спортзал 36*18 м² (волейбол, міні-футбол);
- більярд і настільний теніс.

Окрім цього, туристи можуть скористатися послугами сучасного СПА-центру, в якому можна отримати наступні послуги:

- басейн, гідромасажна ванна та джакузі;
- сауна, фінська сауна, турецька лазня (хамам);
- тренажерний зал;
- перукарня/салон краси, масажні кабінети;
- солярій.

8. Туристична страховка

Страхування туристів від нещасних випадків під час здійснення туру здійснюється компанією «АХА-страхування».

Тривалість туру – 7 днів, розробимо програму туру «Цілюща перлина Карпат» у табл. 3.5.

Таблиця 3.5.

Програма туру «Цілюща перлина Карпат» на 7 днів

День 1	Трансфер з ж/д вокзалу (аеропорту). Сніданок. Поселення в санаторії Огляд лікаря і призначення лікувальних процедур Обід Дозвілля та відпочинок Вечеря Вечірня розважальна програма (за бажанням)
День 2	Сніданок Процедури за призначенням Вільний час, відпочинок, прогулянки Обід Екскурсія (Місто Лева) Пізня вечеря Вільний час
День 3	Сніданок Процедури за призначенням Відвідування ландшафтного парку і міні-зоопарку Обід Вільний час, відвідування СПА-центру, спортивні заняття Пізня вечеря Вільний час
День 4	Сніданок Процедури за призначенням Екскурсія до Східниці Обід Вільний час, відвідування СПА-центру, спортивні заняття Вечеря Розважальна програма у диско-барі
День 5	Сніданок Процедури за призначенням Оздоровчі процедури у СПА-центрі басейн, масаж Обід Відпочинок, спортивні заняття Вечеря Перегляд кінофільмів (за бажанням), вільний час
День 6	Сніданок Процедури за призначенням Вільний час, прогулянки, спорт Обід Екскурсія у зоопарк «Лімпопо» Вечеря Розважальний концерт і дискотека

День 7	Сніданок Процедури за призначенням Вільний час, процедури СПА-центру за бажанням Обід Вільний час Пізня вечерея Виїзд, трансфер до залізничного вокзалу чи аеропорту
--------	--

Виходячи з розробленої програми туру і комплексу послуг, що планується надати можна розрахувати собівартість і ринкову вартість запропонованого туру (табл. 3.6.)

Таблиця 3.6.

Розрахунок собівартості туру «Цілюща перлина Карпат»

№ пп.	Статті витрат	Вартість за одиницю, грн.	Сума
1	Витати на перевезення туристів, грн.	400	400
2	Витрати на проживання, харчування і лікувальні послуги грн.	1500	10500
3	Витрати на організацію дозвілєвої діяльності, грн.	200	600
4	Організаційні витрати (екскурсійне обслуговування, вхідні квитки, супроводження), грн.	300	900
5	Витрати на страхування, грн.	500	500
6	Загалом витрати на 1 туриста. (собівартість туру)	-	12900
7	Націнка туроператора 50%	-	6450
8	Загальна ринкова вартість туру, грн.		19350

Відповідно до табл. 4.3. можна констатувати, що розроблюваний тур буде привабливим за ціною для іноземних туристів, оскільки окрім власне основних послуг таких як проживання і харчування, він включає також і додаткові – лікувальні, оздоровчі, спортивні, культурно-розважальні, екскурсійні. Не мало важливим плюсом для іноземного туриста є також і те, що страхування включене до вартості туру і здійснюється професійним міжнародним страхувальником. Відтак, можна зробити висновок, що розроблюваний тур підійде для іноземних туристів з різним рівнем доходів.

Далі, для розуміння доцільності впровадження нового туру, пропонуємо розробити план його реалізації на перше півріччя 2019 рік. Початково, планується здійснювати продаж двох пакетів турів на місяць для групи іноземних туристів з 10 осіб (табл. 3.7.)

Таблиця 3.7.

План реалізації туру «Цілюща перлина Карпат» на перше півріччя 2019 року

Місяць	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень
Назва туру						
«Цілюща перлина Карпат» (дати заїзду)	7-13.01 21-27.01	4-10.02 18-24.02	4-10.03 18-24.03	8-14.04 22-28.04	6-12.05 20-26.05	3-9.06 17-23.06

На основі розробленого плану реалізації і розрахованої собівартості туру «Цілюща перлина Карпат», розрахуємо прибуток від реалізації розроблених турів за перше півріччя 2019 року у табл. 3.8. Для того щоб визначити дохід від реалізації конкретного туру, потрібно кількість турів за рік (за планом реалізації) помножити на ринкову вартість туру для всієї групи туристів.

Таблиця 3.8.

Планування прибутку від продажу туру «Цілюща перлина Карпат» на перше півріччя 2019 року

Місяць	Всього туристів за місяць	Собівартість на 20 осіб, грн.	Ринкова на 20 осіб, грн.	Прибуток від реалізації, грн.
Січень	20 (2 групи по 10 осіб)	258 000	387 000	129 000
Лютий	20 (2 групи по 10 осіб)	258 000	387 000	129 000
Березень	20 (2 групи по 10 осіб)	258 000	387 000	129 000
Квітень	20 (2 групи по 10 осіб)	258 000	387 000	129 000
Травень	20 (2 групи по 10 осіб)	258 000	387 000	129 000
Червень	20 (2 групи по 10 осіб)	258 000	387 000	129 000
Загалом прибуток за 6 міс.	-	-	-	774 000

Отже, розрахунки, проведені в табл. 3.8. показують, що реалізація нового туру «Цілюща перлина Карпат» на закордонних ринках може принести реальну економічну користь області за рахунок податкових відрхувань до бюджету.

Окрім економічного чинника, втілення даного заходу значним чином вплине на імідж області як дестинації лікувально-оздоровчого туризму у міжнародному середовищі, оскільки іноземні туристи яким сподобався даний тур будуть писати відгуки, туристичні огляди, розміщувати фото в соціальних мережах та на форумах і тим самим формуватимуть позитивний імідж області. Тому у даного заходу є не тільки економічна складова, а і присутня також соціальна складова.

З метою оцінки доцільності впровадження нового туристичного продукту лікувально-оздоровчого туризму «Цілюща перлина Карпат» використано метод експертних оцінок. Експертами стали фахівці з туризму туристичної компанії «ТУІ». Зазначимо, що оцінювання проводилось експертною групою (5 осіб) та потенційними туристами (50 осіб). Оцінювання здійснювалось за п'ятибальною шкалою, середня оцінка виводилася шляхом середнього арифметичного.

Оцінювання нового туру здійснювалось за наступними критеріями:

1. Програма туру;
2. Вибір місця дислокації групи;
3. Умови проживання і харчування;
4. Лікувально-оздоровчі послуги;
5. Асортимент додаткових послуг;
6. Загальне враження.

Середні оцінки експертної групи та потенційних туристів за визначеними критеріями наведено в табл. 3.9.

Таблиця 3.9.

Бальне оцінювання розробленого туру «Цілюща перлина Карпат»

№ пп.	Критерії оцінки	Середня оцінка експертів	Середня оцінка потенційних туристів
1	Програма туру	5	4,8
2	Вибір місця дислокації групи	5	5
3	Умови проживання і харчування	4,8	4
4	Лікувально-оздоровчі послуги	5	5
5	Асортимент додаткових послуг	5	5
6	Загальне враження	5	5

Як бачимо з табл. 3.9. і експерти і потенційні туристи високо оцінюють розроблений туристичний продукт лікувально-оздоровчого туризму. Тому,

розробка нового туру «Цілюща перлина Карпат» та просування його на міжнародний ринок є доцільно.

В зв'язку з цим, для просування нового туристичного продукту необхідно розробити маркетинговий план позиціонування. Розробимо план позиціонування нового туру «Цілюща перлина Карпат» в мережі Інтернет в табл. 3.10.

Таблиця 3.10.

**План позиціонування нового туру «Цілюща перлина Карпат» в мережі
Інтернет**

№ пп.	Сутність заходів	Очікуваний результат
1	Розробка інформаційного сайту курорту Трускавець іноземними мовами (англійська, німецька, італійська)	Охоплення широкої аудиторії для поширення інформації про курорт як дестинацію лікувально-оздоровчого туризму в Львівській області
2	Розміщення на сайті інформації іноземними мовами, щодо санаторіїв, пансіонатів і баз відпочинку, визначних місць тощо.	Сприяння поширення інформації про заклади розміщення у дестинації лікувально-оздоровчого туризму Трускавець
3	SEO-просування сайту у закордонному Інтернет-середовищі	Вихід на перші позиції в рейтингу по відповідним запитам
4	Виготовлення рекламних матеріалів нового туру іноземними мовами (презентації, фото, рекламні тексти) і розміщення їх на сайті	Поширення та популяризація нового туру «Цілюща перлина Карпат» серед іноземних туристів
5	Формування розділу «Відгуки» на інформаційному сайті для іноземних користувачів	Формування лояльності туристів, на основі вже залишених позитивних відгуків про новий тур та дестинацію загалом
6	Використання різних видів Інтернет-реклами для популяризації розробленого сайту	Ще більше поширення інформації про новий тур «Цілюща перлина Карпат» на іноземних тематичних сайтах
7	Контроль ефективності результатів	Отримання даних для розробки подальших кроків популяризації дестинації Трускавець, та інших подібних курортів у Львівській області

Таким чином, з метою розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області ми розробили новий туристичних продукт даного напрямку туризму – «Цілюща перлина Карпат», в рамках цього туру ми передбачили широкий асортимент послуг, що мають зацікавити закордонних туристів. Програма розробленого туру цікава і різнопланова, так окрім основного компоненту – лікування та оздоровлення вона включає розважально-дозвіллеві

заходи, екскурсії, спортивно-оздоровчі і СПА послуги. Розрахунок вартості туру показав, що запропонований туристичний продукт буде мати цінову перевагу перед подібними туристичними продуктами іноземних країн, що є важливим фактором привабливості цього туру для іноземних споживачів. Разом з тим, планування прибутку від продажу нового туру вказує на те, що його запровадження і є доцільним та економічно вигідним, а окрім того має і соціальну ефективність. А запропонований план позиціонування нового туру «Цілюща перлина Карпат» має сприяти швидкому поширенню інформації про новий туристичний продукт частково та DESTИНАЦІЮ лікувально-оздоровчого туризму Трускавець у Львівській області загалом.

3.2. Проблеми та перспективи розвитку

Поряд з позитивними тенденціями туристичної діяльності Львівської області існує ряд проблемних питань, які гальмують розвиток туристичної та санаторно-курортної сфери області. Вирішення цих питань дозволить збільшити обсяги реалізації туристичних та санаторно-курортних послуг, кількість туристів та оздоровлених осіб, сприятиме розвитку туристично-відпочинкової та лікувально-оздоровчої бази.

На сьогоднішній день у туристичній сфері Львівської області можна виділити такі проблемні питання:

- незадовільний стан доріг та під'їздів до об'єктів туристичної та курортної відвідуваності;
- недостатнє використання транспортних можливостей для перевезення туристичних потоків;
- невиразний образ Львівщини на туристичному ринку;
- низький рівень розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури;
- невідповідність закладів проживання світовим стандартам;
- відсутність під'їздів до багатьох туристичних та рекреаційних об'єктів;
- недостатня кількість місць короткочасного відпочинку вздовж доріг;
- незадовільний стан пам'яток історико-архітектурної спадщини;

- недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази в галузі туризму;
- недостатність методичної, організаційної, інформаційної та матеріальної підтримки з боку держави суб'єктів туристичної діяльності, які здійснюють організацію прийому туристів в області;
- неналежний стан туристичних маршрутів (брак обладнаних місць короткочасного відпочинку, гірських притулків, відсутність єдиної системи знакування шляхів активного туризму (пішохідних, велосипедних, водних тощо);
- недостатність туристичної інформації як для туристів, так і для підприємств, що надають послуги у сфері туризму (карт, інформаційно-довідкової продукції тощо);
- неефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу в сільській місцевості як одного з чинників зменшення безробіття;
- неефективна діяльність відповідних структур щодо забезпечення екологічної безпеки територій для розвитку рекреаційного бізнесу;
- неналежне функціонування комунальної інфраструктури курортних територій, в т.ч., систем водопостачання, водовідведення та очищення стоків;
- недостатність дорожніх вказівників і туристично-інформаційних знаків;
- незабезпечення професійними кадрами в галузі туризму і рекреації;
- слабка взаємодія місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення розвитку туризму і рекреації в регіоні;
- низька якість та недостатній асортимент туристичних послуг;
- потреба у залученні значних інвестицій у розбудову туристичної галузі [47].

Усі ці проблеми диктують необхідність створення повноцінної регіональної політики розвитку туризму та курортів.

Отже, позитивна динаміка зростання кількості іноземних та внутрішніх туристів у Львівській області забезпечується наявністю певних об'єктів і сприятливих умов (рис 3.2.)

Виходячи з дослідження, проведеного у другому розділі роботи можна визначити ряд проблеми, які потребують вдосконалення, і на які будуть спрямовані наші пропозиції.

Фактори, що забезпечують позитивну динаміку туристичного потоку у Львівській обл

аявність значної кількості історико-архітектурних та культурних об'єктів, в тому числі включених у світову спадщину ЮНЕСКО;

к ресурсів, які забезпечують розвиток туризму у всі пори року (гірськолижний туризм, лікувально-оздоровчий відпочинок, акти

реження та підтримка традицій та культурної самобутності (проводиться значна кількість традиційних фестивалів та ярмарок);

ів, в т. ч. за рахунок транзитних туристів (територією Львівської області проходять 3 міжнародних транспортних коридори: МТН

ливими факторами залучення туристів із багатьох країн світу (Львівська область межує з Республікою Польща, зокрема облаш

розвитку туризму для Львівщини, основні шляхи розвитку, пріоритетні види туризму є: Програма розвитку туризму та рекреації

Рис. 3.2. Позитивні фактори, що забезпечують високі показники туризму у Львівській області [45]

Важливим напрямом розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Львівській області є питання розробка нових туристичних продуктів і їх популяризація на міжнародних ринках. Такий складний багатоступеневий процес, як розробка лікувально-оздоровчого продукту, охоплює:

- маркетингові дослідження;
- аналіз сегментів ринку і конкурентів;
- запропонований споживчий попит;
- місця розташування курорту;
- кон'юнктури ринку туристичних послуг;
- оцінку реальних витрат на розробку, рекламу і просування послуг [57].

Перелік робіт зі створення лікувально-оздоровчого продукту (програми) включає:

- дослідження ринку потенційного попиту;
- пошук партнерів – постачальників товарів і послуг;
- перевірку наявності послуг і встановлення адекватності інформації, що надійшла раніше;
- підготовку договорів (контрактів) про співпрацю з постачальниками та реалізаторами турпродукту і ведення переговорів;
- інформаційно-методичне забезпечення (складання програм перебування, інформаційних листів, калькуляції, паспорта туристичного маршруту тощо);
- реалізацію лікувально-оздоровчих турів споживачам;
- оформлення документів для здійснення подорожі;
- безпосереднє обслуговування туристів і контроль за наданням певної кількості та якості послуг;
- інші види робіт [60].

Важливу роль при створенні програм перебування відіграють запити туристів, оскільки тип клієнтури безпосередньо впливає на структуру лікувально-оздоровчого туру, визначення мети та вибір курорту на карті світу.

Щоб привернути увагу іноземних туристів, українським курортам разом із туристичними операторами необхідно вирішити низку проблем, пов'язаних з фінансуванням, управлінням та модернізацією. В основу формування (проектування) туристичного продукту українських курортів повинні лягти новітні спа-технології, які поліпшують якість життя [38]. Для цього необхідно:

- розробити принципово нові підходи до діяльності санаторіїв на основі запозичення досвіду ринкового господарювання міжнародних курортних готелів;
- найбільш повно задовольняти потреби споживачів (відпочивальників, гостей, туристів, рекреантів) у відпочинку та релаксаційному сервісі під час їх перебування на тому чи іншому курорті.

Одним із важливих завдань лікувально-оздоровчого туризму є розвиток у фахівців туризму навиків і вмінь проектування лікувально-оздоровчих програм в санаторно-курортних закладах, згідно з усталеними міжнародними стандартами.

Побудова лікувально-оздоровчих програм здійснюється у відповідності з принципами інтегративності і завершеності, які передбачають науково обґрунтовану і практико-орієнтовану підготовку спеціалістів за видами діяльності в санаторно-курортних закладах.

Модель лікувально-оздоровчої програми – це цілеспрямована підготовка фахівців до конкретного виду діяльності. В основі проектування комплексу лікувально-оздоровчої програми використана блочно-модульна технологія. Модуль створюється для споживачів послуг.

Створення і впровадження модулів у практику вітчизняних курортів дозволить, на нашу думку, виявити переваги, ефективність формування лікувально-оздоровчих програм для кожного відпочивальника окремо.

На підставі вивчення міжнародного досвіду функціонування спа-курортів, для того, щоб санаторно-курортні заклади України активніше запроваджували прогресивні міжнародні принципи і стандарти лікувально-оздоровчого туризму, нами розроблені такі узагальнені рекомендації для керівництва вітчизняних санаторно-курортних комплексів:

- розробити варіативні абонементи комплексних лікувально-оздоровчих послуг (з кількістю занять від 1-2 до 3-4 разів на тиждень);
- звернути увагу на складання (формування) індивідуальних програм занять з наступним контролем інструктора;
- в тренажерному залі проводити силові та аеробні тренінги, персональний тренінг;

- пропонувати різноманітні види аеробіки для різних рівнів підготовленості відпочивальників (клієнтів), а також комбіновані тренінги для чоловіків і жінок, спрямовані на розвиток гнучкості та інших якостей;
- запровадити в басейні для різних вікових груп аквааеробіку (на різних рівнях глибини);
- удосконалювати систему лікувально-оздоровчого сервісу новими програмами під конкретну матеріально-технічну базу;
- активізувати організацію ближнього туризму в умовах санаторно-курортного лікування;
- систематично вдосконалювати мережу і розробляти нові туристичні маршрути пішохідного туризму, велотуризму, кінного туризму, маршрути теренкуру, скандинавської ходьби;
- при розробці і будівництві нової санаторної лікувально-оздоровчої структури враховувати інтереси і рейтинг популярності кожної послуги;
- розвивати пішохідний лікувальний туризм, гіпотерапію;
- особливу увагу звернути на використання матеріально-технічної бази санаторно-оздоровчого комплексу у період “мертвого сезону” [50].

Соціальними наслідками запровадження нових підходів лікувально-оздоровчого туризму у практику функціонування санаторіїв є такі:

- 1) формування у складі національної системи охорони здоров'я інноваційних функціональних підсистем “релаксація” та “активний відпочинок”;
- 2) підвищення рентабельності вітчизняної санаторно-курортної галузі за рахунок впровадження в її роботу закономірностей міжнародного туристичного бізнесу і технологій управління якістю окремих сервісних процесів [38].

Для цього необхідна розробка нових способів організації сервісу з метою найбільш повного задоволення не лише вузько-лікувальних, але й загалом відпочинкових потреб споживачів під час їх перебування на курорті.

Враховуючи вищесказане, варто зауважити, що основна стратегічна ціль співпраці курортів із українськими туристичними організаціями – зробити

Львівщину регіоном чистого і привабливого навколишнього середовища, культури, туризму і рекреації, що передбачає:

- покращення якості довкілля регіону, забезпечення його екологічної стабільності та привабливості ландшафтів;
- підтримку сучасного і традиційного мистецтва на Львівщині, її культурного потенціалу та багатонаціональних традицій;
- використання історичної спадщини Львівщини;
- розвиток туристичної інфраструктури;
- розвиток та промоцію рекреаційного потенціалу Львівської області [55].

Стратегічними напрямками розвитку туристичної сфери Львівщини є:

- розвиток сентиментального туризму для українців і закордонних туристів;
- організація національних та міжнародних наукових, культурних та ділових заходів (фестивалів, артистичних семінарів, конгресів, виставок тощо);
- стимулювання промоційних компаній різноманітного рекреаційного та туристичного потенціалу області (лікувальні курорти, курорти з мінеральними водами, зимові види спорту тощо);
- створення регіональної системи розповсюдження туристичної інформації та системи бронювання через Інтернет, а також обласної мережі туристичних інформаційних центрів.

Зауважимо, що в питаннях виробництва та збуту вітчизняного продукту лікувально-оздоровчого туризму, необхідно не лише створювати конкурентоспроможний і якісний туристичний продукт, а й ефективно його просувати та забезпечувати інформаційну підтримку. Для просування якісного туристичного продукту вітчизняних туроператорів для іноземних туристів необхідно:

- на державному рівні сприяти розвитку туристичної діяльності в українських центрах туризму;

- створювати новітні конкурентоспроможні на міжнародному ринках туристичні продукти, які здатні максимально задовольнити туристичні потреби іноземних туристів;
- створювати та розвивати матеріально-технічну базу і сучасну інфраструктуру туризму, сприятливі умови для залучення інвестицій;
- ефективно використовувати природній, історико-культурний та туристично-рекреаційний потенціал, забезпечувати умови для повноцінного функціонування суб'єктів туристичної діяльності;
- постійно підвищувати якість та асортимент туристичних послуг, розширювати мережу туристично-екскурсійних маршрутів;
- здійснювати інформаційну підтримку туристичного сектору, рекламно-інформаційну діяльність [55].

Важливими питаннями у формуванні лікувально-оздоровчого туристичного продукту вітчизняних туроператорів для іноземних туристів є підвищення якості та розширення асортименту туристичних послуг, підвищення ефективності використання рекреаційних ресурсів та об'єктів історико-культурної спадщини, поліпшення транспортного обслуговування, випуску якісної рекламної продукції як складових іміджу України як туристичної країни.

Поставлені завдання можуть бути вирішені шляхом:

- впровадження сучасних методів рекламно-презентаційної діяльності;
- підвищення ефективності використання рекреаційних ресурсів та об'єктів історико-культурної спадщини;
- створення сучасної дорожньої інфраструктури;
- реконструкції та модернізації санаторно-курортних, відпочинкових і туристичних закладів;
- підвищення якості та розширення асортименту туристичних послуг;
- впровадження нових туристичних маршрутів і тематичних екскурсійних програм;
- підготовки та випуску якісної рекламної продукції і сувенірів [50].

Просування будь-якого якісного туристичного продукту повинно супроводжуватись ефективною політикою просування та рекламування, без цього про нього не дізнаються потенційні туристи і він залишиться незатребуваним. Щоб донести інформацію про туристичні продукти України до іноземних споживачів, необхідно розроблювати спеціальні плани рекламування та позиціонування туристичних продуктів на зарубіжних ринках. Для цього необхідно:

1. Налагодження контактів з іноземними туристичними агентствами, необхідно запропонувати їм комплексні туристичні програми відпочинку в Україні;
2. Використання можливостей мережі Інтернет, розроблення туристичних сайтів іноземними мовами, створення туристичних сторінок на англійській мові в популярних соціальних мережах, використання можливостей SEO-просування рекламних сайтів і сторінок українських туроператорів;
3. Поширення інформаційних відомостей про український туристичний продукт іноземними мовами на зарубіжних туристичних сайтах [40].

При позиціонуванні туристичного продукту лікувально-оздоровчого напрямку варто наголошувати на його явних конкурентних перевагах серед яких: широкий асортимент туристичних послуг, що надаються, висококваліфіковані працівники туристичної галузі (англомовні гіді, перекладачі, екскурсоводи), високоякісне матеріально-технічне забезпечення, сучасна туристична інфраструктура, можливості поєднання відпочинку з дозвіллям, розвагами, оздоровленням, пізнавальною діяльністю, спортом, активним туризмом, конкурентоспроможну цінову політику.

Для ефективної популяризації туристично-рекреаційного потенціалу Львівської області необхідно:

- розробити програму та забезпечити фінансування створення уніфікованої мережі туристично-інформаційних центрів (з визначенням їх оптимальних організаційно-правових форм, окресленням першочергових завдань їх функціонування, фінансуванням діяльності) в районах області, вздовж трас, на

автостанціях, на вокзалах, пунктах перетину кордону, центральних площах населених пунктів, на територіях туристичних об'єктів. Доцільно передбачити можливість налагодження роботи сезонних мобільних ТІЦ, а також розробки альтернативного варіанту комерційної форми діяльності ТІЦ на базі туристичних підприємств з визначенням граничної кількості безоплатних послуг та основ пільгового оподаткування їх діяльності;

- представникам обласних/місцевих відділів та департаментів з розвитку туризму, рекреації та культури приймати участь у всеукраїнських, обласних та міжнародних виставках, ярмарках, салонах консолідованим стендом Львівської області, рекламувати як окремі туристично-рекреаційні об'єкти, так і кластерні угруповання з надання туристичних послуг;

- проводити активну сезонну рекламну кампанію на національному телебаченні та телебаченні іноземних країн, спрямовану на промоцію зимового, літнього та культурного відпочинку, відпочинку для різних вікових груп, спеціалізованого туризму у Львівській області;

- здійснювати активну промоцію нового туристичного бренду Львівщини, а поміж того розробити та просувати бренд «7 чудес Львівщини» в інформаційному просторі України та іноземних країн для просування окремих туристичних продуктів та реклами туристичних об'єктів, які носять культурну, історичну, архітектурну чи природну цінність;

- регулярно оновлювати туристичну інформацію на туристичному порталі Львівської обласної державної адміністрації, складати, публікувати та поширювати календар туристичних та культурних подій у Львівській області (а не лише календар подій Львова) [45].

Таким чином, розвиток туристичної індустрії у Львівській області потребує підтримки щодо узгодженого розвитку усієї туристичної індустрії України. Позитивних зрушень можна досягти, завдяки інтенсивній розбудові туристичної інфраструктури, співпраці державного та приватного секторів у сфері популяризації туристичного потенціалу регіону, сприянню розвитку внутрішнього туристичного продукту та ефективній реалізації державної та

регіональної політики в галузі туризму. Оскільки, якісний ексклюзивний туристичний продукт, створений на території з унікальним ресурсним потенціалом, якої є Львівська область, виявить у споживача певні позитивні емоції і виведе регіон на якісно новий рівень як в Україні, так і за її межами.

Висновок до розділу 3

Отже, дослідження проведене у третьому розділі магістерської роботи дозволяє зробити наступні висновки:

1. В питанні організації співпраці лікувально-оздоровчих курортів Львівської області з українськими туристичними організаціями найважливішими завданнями є формування конкурентоспроможного туристичного продукту та його просування на вітчизняному та міжнародному ринках. З метою розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області ми розробили новий туристичний продукт даного напрямку туризму – «Цілюща перлина Карпат», в рамках цього туру ми передбачили широкий асортимент послуг, що мають зацікавити закордонних туристів. Програма розробленого туру цікава і різнопланова, так окрім основного компоненту – лікування та оздоровлення вона включає розважально-дозвіллієві заходи, екскурсії, спортивно-оздоровчі і СПА послуги. Розрахунок вартості туру показав, що запропонований туристичний продукт буде мати цінову перевагу перед подібними туристичними продуктами іноземних країн, що є важливим фактором привабливості цього туру для іноземних споживачів. Разом з тим, планування прибутку від продажу нового туру вказує на те, що його запровадження і є доцільним та економічно вигідним, а окрім того має і соціальну ефективність. А запропонований план позиціонування нового туру «Цілюща перлина Карпат» має сприяти швидкому поширенню інформації про новий туристичний продукт частково та дестинацію лікувально-оздоровчого туризму Трускавець у Львівській області загалом.

2. Зважаючи на об'єктивні сприятливі передумови та окремі негативні аспекти розвитку туризму на Львівщині пріоритетами державної регіональної

політики мають стати покращення планування та більш ефективне використання туристично-рекреаційного та природно-ресурсного потенціалу території шляхом:

- довгострокового комплексного науково-обґрунтованого стратегічного програмування та фінансування розвитку туризму і рекреації;
- рекламно-інформаційного та маркетингового забезпечення туристично-рекреаційної сфери у межах країни та за її кордоном;
- економічного стимулювання розвитку туризму та рекреації;
- реалізації механізмів державно-приватного партнерства та концесійних угод у сфері інфраструктурних та туристичних проєктів;
- покращення кадрового забезпечення розвитку туристичної галузі та готельного господарства, оптимізації загальної інфраструктури та інфраструктури туризму і культури;
- формування привабливого інвестиційного клімату для реалізації проєктів у сфері туризму та рекреації.

Варто також відзначити, що вдосконалення туристичної діяльності є наразі пріоритетним завданням у стратегічному плануванні діяльності Львівщини, оскільки даний регіон є значним осередком історії і культури України, має надзвичайні природні ресурси, розвинену інфраструктуру туризму та головне – бажання активно розвиватися і вдосконалюватися. Позитивних зрушень можна досягти, завдяки інтенсивній розбудові туристичної інфраструктури, співпраці державного та приватного секторів у сфері популяризації туристичного потенціалу регіону, сприянню розвитку внутрішнього туристичного продукту та ефективній реалізації державної та регіональної політики в галузі туризму. Оскільки, якісний ексклюзивний туристичний продукт, створений на території з унікальним ресурсним потенціалом, якої є Львівська область, виявить у споживача певні позитивні емоції і виведе регіон на якісно новий рівень як в Україні, так і за її межами.

ВИСНОВКИ

В зв'язку з проведеним дослідженням теоретичних та практичних аспектів лікувально-оздоровчого туризму можемо зробити ряд висновків:

1. Останнім часом у світі спостерігається зростання інтересу туристів до оздоровчого туризму. Швидкий темп життя, безліч стресових ситуацій, зростання потоку інформації, несприятлива екологічна обстановка в більшості країн змушує людей звертатися до цього виду туризму. Лікувально-оздоровчий відпочинок – це різновид як індивідуального, так і групового відпочинку, який передбачає проходження певних відновлюваних і лікувальних процедур. Але за своїм змістом оздоровчий туризм є значно ширшим поняттям і передбачає досягнення таких цілей як відпочинок, рекреація (відновлення), лікування, оздоровлення.

2. Курорт є основним поняттям у сфері оздоровчо-лікувального туризму і являє собою освоєну природну територію, на землях оздоровчого призначення, що має природні лікувальні ресурси, необхідні для їх експлуатації будівлі та споруди з об'єктами інфраструктури, використовується з метою лікування, медичної реабілітації, профілактики захворювань та рекреації і підлягає особливій охороні. Основою класифікації курортів служить її провідний природний лікувальний фактор. Відповідно до цього курорти ділять на бальнеологічні, грязьові й кліматичні. Якщо курорти володіють декількома курортними факторами, вони вважаються клімат бальнеологічними, бальнеогрязьовими, кліматогрязьовими, клімато-бальнео-грязьовими тощо.

3. На сьогоднішній день оздоровчий туризм розвивається практично у всіх регіонах світу і є одним із найпопулярніших напрямків туристичної діяльності. У нашій країні цей вид туризму також займає досить вагоме місце завдяки сприятливим кліматичним умовам, близькістю моря та гір. Основним чинником розвитку оздоровчого туризму є наявність території з природними лікувальними ресурсами. На базі цих територій для туристів розробляються різноманітні програми оздоровчого туризму. При розробці таких програм необхідно

враховувати для кого розробляються ці тури, і пам'ятати, що основною метою є відновлення та покращення здоров'я. В Україні найсприятливішими місцями для оздоровчого відпочинку є Прикарпаття та Причорномор'я. Одним із найбільш популярних серед прихильників оздоровчого туризму регіонів України є Львівська область. Досліджуваний регіон має все необхідне для перспективного розвитку оздоровчого туризму: сприятливі кліматичні умови, наявність природних мінеральних вод, лікувальних грязей та озокериту.

4. Львівщина традиційно була областю, де перспективи туристично-рекреаційної індустрії були і залишаються одними з найкращих в Україні. природно-ресурсний та історико-культурний потенціал у поєднанні з вигідним географічним положенням в центрі Європи та існуючий багаторічний досвід і напрацювання у сфері рекреації є достатньо вагомою передумовою пріоритетного розвитку системи санаторно-курортного лікування, туризму та відпочинку, орієнтованої як на внутрішнього споживача, так і на обслуговування іноземного контингенту. Найбільш перспективними напрямками розвитку туристичної сфери Львівщини на нашу думку є: оздоровчо-лікувальний туризм, що може розвиватися на основі природних рекреаційних ресурсів – лікувальних мінеральних вод, лікувальних грязей, екологічно чистого навколишнього середовища; спа-туризм, в основі якого лежить оздоровлення за допомогою води; спортивно-оздоровчий туризм, який базується на основі гірських і лісових ландшафтів, природних комплексів та гірських річок, об'єктів сільського, зеленого (екологічного) туризму.

5. Найбільш актуальним завданням розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області стає підвищення якості обслуговування та ефективності курортного лікування, профілактична спрямованість і реабілітація, об'єднання наукових сил для вдосконалення теоретичних основ курортології і впровадження у практику досягнень сучасної науки, підвищення професіоналізму кадрового персоналу, розроблення правового забезпечення та перетворення курортів і лікувально-оздоровчих територій у заповідні зони.

6. Адміністрація Львівської області, розуміючи важливість розвитку туристичної сфери, розробляє і успішно втілює в життя програми розвитку туризму і включає їх в загальну стратегію розвитку області. Наразі, існує декілька розроблених стратегій розвитку Львівської області. Основними, і такими що активно втілюються в життя є: «Програма розвитку туризму та курортів у Львівській області на 2014 – 2017 роки» і «Стратегія розвитку Львівської області на період до 2020 року». Варто також відзначити, що вдосконалення туристичної діяльності є наразі пріоритетним завданням у стратегічному плануванні діяльності Львівщини, оскільки даний регіон є значним осередком історії і культури України, має надзвичайні природні ресурси, розвинену інфраструктуру туризму та головне – бажання активно розвиватися і вдосконалюватися.

7. В питанні організації співпраці лікувально-оздоровчих курортів Львівської області з українськими туристичними організаціями найважливішими завданнями є формування конкурентоспроможного туристичного продукту та його просування на вітчизняному та міжнародному ринках. З метою розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області ми розробили новий туристичний продукт даного напрямку туризму – «Цілюща перлина Карпат», в рамках цього туру ми передбачили широкий асортимент послуг, що мають зацікавити закордонних туристів. Програма розробленого туру цікава і різнопланова, так окрім основного компоненту – лікування та оздоровлення вона включає розважально-дозвіллієві заходи, екскурсії, спортивно-оздоровчі і СПА послуги. Розрахунок вартості туру показав, що запропонований туристичний продукт буде мати цінову перевагу перед подібними туристичними продуктами іноземних країн, що є важливим фактором привабливості цього туру для іноземних споживачів. Разом з тим, планування прибутку від продажу нового туру вказує на те, що його запровадження і є доцільним та економічно вигідним, а окрім того має і соціальну ефективність. А запропонований план позиціонування нового туру «Цілюща перлина Карпат» має сприяти швидкому поширенню

інформації про новий туристичний продукт частково та DESTИНАЦІЮ лікувально-оздоровчого туризму Трускавець у Львівській області загалом.

8. Зважаючи на об'єктивні сприятливі передумови та окремі негативні аспекти розвитку туризму на Львівщині пріоритетами державної регіональної політики мають стати покращення планування та більш ефективне використання туристично-рекреаційного та природно-ресурсного потенціалу території шляхом:

- довгострокового комплексного науково-обґрунтованого стратегічного програмування та фінансування розвитку туризму і рекреації;
- рекламно-інформаційного та маркетингового забезпечення туристично-рекреаційної сфери у межах країни та за її кордоном;
- економічного стимулювання розвитку туризму та рекреації;
- реалізації механізмів державно-приватного партнерства та концесійних угод у сфері інфраструктурних та туристичних проєктів;
- покращення кадрового забезпечення розвитку туристичної галузі та готельного господарства, оптимізації загальної інфраструктури та інфраструктури туризму і культури;
- формування привабливого інвестиційного клімату для реалізації проєктів у сфері туризму та рекреації.

Варто також відзначити, що вдосконалення туристичної діяльності є наразі пріоритетним завданням у стратегічному плануванні діяльності Львівщини, оскільки даний регіон є значним осередком історії і культури України, має надзвичайні природні ресурси, розвинену інфраструктуру туризму та головне – бажання активно розвиватися і вдосконалюватися. Позитивних зрушень можна досягти, завдяки інтенсивній розбудові туристичної інфраструктури, співпраці державного та приватного секторів у сфері популяризації туристичного потенціалу регіону, сприянню розвитку внутрішнього туристичного продукту та ефективній реалізації державної та регіональної політики в галузі туризму. Оскільки, якісний ексклюзивний туристичний продукт, створений на території з унікальним ресурсним потенціалом, якої є Львівська область, виявить у

споживача певні позитивні емоції і виведе регіон на якісно новий рівень як в Україні, так і за її межами.

Відтак, Львівська область має всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму: особливості географічного розміщення та рельєфу, сприятливий клімат, багатство природного, історико-культурного та туристично-рекреаційного потенціалів і т.д. Львівщина є туристично привабливим регіоном. Це унікальний край, де можна пізнати багатовікову архітектурну та культурну спадщину, зачаруватись мальовничими карпатськими краєвидами та водоспадами, відпочити на лікувальних та гірськолижних курортах, стати учасником відроджених традицій та обрядів поколінь, насолодитись екологічно чистими національними парками, відчути місцевий колорит та гостинність господарів. І одним з найбільш пріоритетних туристичних напрямів у Львівській області є лікувально-оздоровчий туризм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакурова Г.В. Оцінка рекреаційної привабливості регіону / Г.В. Бакурова, Д.В. Очеретін // Вісник Дніпропетровського ДНУ : зб. наук. праць. – У 3-х т. – Т. 3. – Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетровського ДНУ. – 2002. – Вип. 183. – С. 617-622.
2. Барчуков Н. С. Санаторно-курортное дело: Учебное пособие / Н. С. Барчуков. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 303 с.
3. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: методологія і методика аналізу, термінологія, районування: монографія / О.О.Бейдик. - К.: Видавничо-поліграфічний центр Київський університет, 2001. - 395 с
4. Белуха О.М., Павліш Л.В. Розвиток туристичної галузі Львівської області в контексті реалізації регіональної туристичної політики. Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.7. - С.38-43.
5. Боков М. А., Ветитнев А. М., Попков В. П., Угрюмов Е. Є., Шаповалов В. И. Менеджмент в санаторно-курортных организациях: В 3-х т. / М. А. Боков, А. М. Ветитнев, В. П. Попков, Е. Є. Угрюмов, В. И. Шаповалов. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2001. – 320 с.
6. Бондаренко М.П. Туристичний сектор економіки України: реалії та перспективи / М.П. Бондаренко // Економіка і прогнозування: [науково-аналітичний журнал]. – К., 2011. – № 1. – С. 104-119.
7. Борушак М. Стратегія розвитку туристичних регіонів: автореф. дисерт. на здобуття ступеня докт. екон. наук: спец. 08.00.05 / М. Борушак. - Інститут регіональних досліджень НАН України. - Львів, 2008. - 28 с.
8. Булашев А. Я. Место, роль и значение спортивно-оздоровительного туризма в жизни современного общества / Булашев А. Я., Ма Цзиньган // Слобожанський науково-спортивний вісник : зб. наук. пр. – Харків, 2004. – Вип. 7. – С. 273–278.
9. Ветитнев А. М. Курортное дело: Учебное пособие / А. М. Ветитнев, Л. Б. Журавлева. – М.: КНОРУС, 2006. – 528 с.

10. Влащенко Н. М. Потенціал санаторно-курортного комплексу: завдання дослідження і розвитку / Н. М. Ващенко. Електронний ресурс – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua
11. Гетьман В.І. Курортно-рекреаційні системи Українських Карпат / В.І.Гетьман //Український географічний журнал. – 1999. – № 3. – С. 34–37.
12. Гетьман В.І. Сучасний стан і перспективи розвитку курортної справи в Карпатському регіоні / В.І.Гетьман // Гори і люди у контексті сталого розвитку. Матеріали міжнар.наук. конф. м. Рахів, 14-18 жовтня, 2002. – С. 39–41.
13. Гонгало П.Ф. Проблеми відтворення ресурсного комплексу України // Економіка і екологія. – 2004. – №15. – С.125-127.
14. Гудзь П.В. Економічні проблеми розвитку курортно-рекреаційних територій / П.В. Гудзь. - Донецький ІЕПД НАН України: ТОВ "Юго-Восток" Лтд, 2001. - 270 с
15. Дехтяр В. Д. Основи спортивно-оздоровчого туризму / В. Д. Дехтяр. – К: Науковий світ, 2002. – 202 с.
16. Дяченко Л.П. Економіка туристичного бізнесу / Л.П. Дяченко. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 224 с.
17. Єжов В.В. Спа-технології у відновлювальній медицині та курортології: стан та перспективи розвитку в Україні / В..В.Єжов, О. А. Гоженко, С. Н. Бучинський, І.Ф. Душкін. Електронний ресурс – Режим доступу: <http://sankurort.ua/uk/4/22/31/>.
18. Жданова О. М., Тучак А. М., Поляковський В. І., Котова І. В. Організація та методика оздоровчої фізичної культури і рекреаційного туризму: Навч. Посібник / О. М. Жданова, А. М. Тучак, В. І. Поляковський, І. В. Котова. – Луцьк: РВВ «Вежа», 2000. – 248 с.
19. Закон України «Про курорти». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, N 50, ст.435. Електронний ресурс – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>

20. Закон України «Про охорону культурної спадщини». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, N 39, ст.333. Електронний ресурс – режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>

21. Закон України «Про туризм» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, N 31, ст. 241. Електронний ресурс – режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>

22. Іващенко П. Особливості використання спортивно-оздоровчого туризму в комплексній санаторно-курортній терапії на курорті Трускавець / Іващенко П. // Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького ДПУ. Спецвипуск: Педагогіка. – Переяслав-Хмельницький, 2004. – С. 332–337.

23. Кальченко О.М. Проблеми формування інвестиційної політики в туристичній галузі / О.М. Кальченко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: “Економічні науки”. – Чернігів: ЧНТУ, 2009. – 238. 6. Свида І.В. Сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку вітчизняного ринку туристичних послуг / І.В. Свида // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2009. –28 (3). – С. 64–69.

24. Качанівський В.С. Концепція розвитку туризму в Україні. – Л.: Брама, 2013. – 317 с.

25. Ковалев-Случевский К. Spa – новый вид отдыха и лечения: Мини-путеводитель: что, почему и где лучше. Електронний ресурс – Режим доступу: http://www.kkovalev.ru/SPA_1.htm

26. Колодій В.В., Спринський М.І. Мінеральні води карпатської провінції // Проблеми мінеральних вод: Зб. наук. праць. – 2005 р. – 458 с.

27. Концепція розвитку санаторно-курортної галузі, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України № 231-р. від 23.04.2003 р. Електронний ресурс – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>

28. Концепція розвитку санаторно-курортної сфери, туризму і відпочинку у Львівській області. - Львів, 2002. - 43 с.

29. Курортні ресурси України. – К.: Лтд, 2005. – Вип. IV, ч. I. – 155 с.

30. Кусков А. С., Листикова О. В. Курортология и оздоровительный туризм: Учебное пособие / А. С. Кусков, О. В. Листикова. – Ростов н/Д: Феникс, 2004. – 320 с.
31. Кучиркина М. Знакомтесь: SPA-индустрия / М.Кучиркина // Парад Отелей. – 2006. – №3. – С.10-12.
32. Лебедева В.В. Стратегія розвитку підприємств санаторно-курортного комплексу: дис... канд. екон. наук: 08.00.04 / Лебедева Віра Василівна. – Одеса, 2011. – 167 с.
33. Любіцева О.О. Туристичні ресурси України / О.О. Любіцева, Є.В. Панкова, В.І. Стафійчук. – К.: Альтерпрес, 2007. –369 с.
34. Мальська М. П., Рутинський М. Й. Лікувально-оздоровчий туризм // Мальська М. П., Рутинський М. Й., Паньків Н. М. Туризм у міжнародному і національному вимірах. Історія і сучасність: Монографія / М. П. Мальська, М. Й. Рутинський, Н. М. Паньків. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – С. 191-210.
35. Маньшина Н. В. Спа-туризм: исторический опыт и перспективы развития./ Н. В. Маньшина; 7-ая международная выставка эксклюзивного туризма – LUXURY. Электронный ресурс – Режим доступа: <http://www.luxury-moscow.ru/forum/arch/2006/article.php>.
36. Матрошилін О. Г., Зав'ялова О. Р., Рogaля Ю. Я. Загальна фізіотерапія і курортологія: Навч. посібник / О. Г. Матрошилін, О. Р. Зав'ялова, Ю. Я. Рogaля. – Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2006. – 297 с.
37. Методология оценки рекреационных территорий: монография / [В. Ф. Данильчук, Г. М. Алейникова, А. Я. Бовсуновская, С. Н. Голубничая]. - Донецк : Донецкий ин-т турист. бизнеса, 2003. - 193 с.
38. Мороз С.Р. Перспективи розвитку оздоровчого туризму у Львівській області. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку туризму». – Частина II. Миколаїв: ВП «МФ КНУКІМ», 2015. - 145 с. - С.72-74.

39. Одрехівський М. В. Маркетингово-орієнтоване управління рекреаційними інноваційними підприємствами: монографія / М. В. Одрехівський. – Дрогобич: РВ ДДПУ, 2009. – 488 с.
40. Оздоровчий відпочинок. Інтернет-стаття. Електронний ресурс. - Режим доступу: http://lviv.travel/ua/index/what_to_do/nearlviv/spa_resorts
41. Офіційний сайт Головного управління статистики у Львівській області - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/index.php>
42. Офіційний сайт Львівської міської ради [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.city-adm.lviv.ua>
43. Офіційний сайт Львівської обласної туристичної адміністрації. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.lviv-land.com.ua>
44. Послуги туристичні. Класифікація готелів: ДСТУ 4269:2003. – Чинний від 2003-12-23. – К.: Держспоживстандарт України, 2004. – 17 с.
45. Програма розвитку туризму та курортів у Львівській області на 2014 – 2017 роки – електронний ресурс – режим доступу: [http://gw1.oblrada.lviv.ua/rada/rishennialor.nsf/52889c345440ab40c2257b55007e8f51/66ae08ca483ddb58c2257cd600554824/\\$FILE/1087_dod.doc](http://gw1.oblrada.lviv.ua/rada/rishennialor.nsf/52889c345440ab40c2257b55007e8f51/66ae08ca483ddb58c2257cd600554824/$FILE/1087_dod.doc)
46. Програма розвитку туризму та курортів у Львівській області на 2018 - 2020 роки. – електронний ресурс – режим доступу: http://www.oblrada.lviv.ua/UserFiles/Image/docs/proekt/2017/proekt_835.PDF
47. Проект концепції державної цільової програми розвитку туризму і курортів на 2011-2015 роки. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.tourism.gov.ua>
48. Рекреаційний потенціал Львівщини / Статист. збірник. - Львів: Головне управління статистики у Львівській обл., 2015. – 96 с.
49. Роїна О. М. Туристична діяльність в Україні: нормативно-правове регулювання / О.М. Роїна; 2-е вид., змін та доп. – К.: КНТ, 2006. – 464.с.
50. Рутинський М. Й. Ключеві принципи сталого розвитку курортно-рекреаційної сфери західного регіону України // Стале природокористування: підходи, проблеми, перспектива. Матеріали III міжнар. наук. конф. (28-29 травня,

2010 р.) / М. Й. Рутинський. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – С. 137-138.

51. Рутинський М. Й. Основні риси розбудови та територіальної організації мережі SPA-курортів західного регіону України // Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети. Матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. (15 квітня 2011 р., м. Харків) / М. Й. Рутинський. – Харків: ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2011. – С. 115-118.

52. Рутинський М. Класифікація та типологія курортів // Вісник Львівського ун-ту. Серія географічна. – 2007. – Вип. 34. – С. 236-246.

53. Рутинський М. Лікувально-оздоровчий туризм: актуальні цілі та сучасні підходи до організації / М. Рутинський, В. Петранівський // Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. - 2012. - Вип. 29(1). С. 179-189. Електронний ресурс – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Mv_2012_29%281%29_24

54. Самойленко А. А. География туризма / А. А. Самойленко – Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 368 с.

55. Скабара Р. Передумови та основні напрями інвестування санаторно-курортного господарства Львівської області. Електронний ресурс – Режим доступу: http://conftiapv.at.ua/publ/konferenciji_2011/section_5/peredumovi_ta_osnovni_naprjami_investuvannja_sanatorno_kurotnogo_gospodarstva_lvivskoj_i_oblas ti/11-1-0-825

56. Стратегія розвитку Львівської області до 2015 року. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.loda.gov.ua/ua/priorities/strategy>.

57. Томаневич Л. Лікувально-оздоровчий туризм в Україні як об'єкт державного регулювання / Л. Томаневич // Наук. вісник Львівського юридичного інституту внутрішніх справ. – Серія економічна. Вип. 1. – 2005. – С.210-217.

58. Травка М. Р. Експертно-статистичне оцінювання привабливості території Львівської області / М. Р. Травка // Геодезія, картографія і аерофотознімання: міжвідомчий науково-технічний збірник – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. – Випуск 77. – С. 94–99.

59. Федотов Ю. Н., Востоков И. Е. Спортивно-оздоровительный туризм: Учебник / Под ред. Ю. Н. Федотова / Ю. Н. Федотов, И. Е. Востоков. – М.: Советский спорт, 2004. – 129 с.
60. Филиппов Е. Туризм как средство оздоровления / Евгений Филиппов // Фізична культура, спорт та здоров'я : матеріали IV Міжнар. наук. конф. студ. та асп. – Харків, 2002. – С. 67.
61. Шологон Р. П. Практика з фізичної реабілітації: методичні рекомендації / Р. П. Шологон. – Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2009. – 65 с.
62. Щур Ю. В., Дмитрук О. Ю. Спортивно-оздоровчий туризм: Навч. посібник / Ю. В. Щур, О. Ю. Дмитрук. – К.: Альтерпрес, 2003. – 232 с.
63. Яцун Л.М. Рекреаційні ресурси України та стан їх використання / Л.М. Яцун, О.В. Апілат, Р.В. Апілат // Прогресивні ресурсозберігаючі технології та їх економічне обґрунтування у підприємствах харчування. Економічні проблеми торгівлі // Збірник наукових праць: у 2-х част. - Харків: Харківський державний університет харчування і торгівлі, 2002. - Ч. 2. - С 464 - 470.
64. Health and Spa Tourism in the UK – the Potential. Електронний ресурс – Режим доступу: www.insights.org.uk
65. Monroe M. What is wellness? / M.Monroe. Електронний ресурс – Режим доступу: <http://www.inneridea.com>
66. Wellness Tourism and Medical Tourism: Where Do Spas Fit?; RESEARCH Report: Global Spa Summit 2011. Електронний ресурс – Режим доступу: <http://www.globalspasummit.org>

ДОДАТКИ**Додаток А**

Класифікація основних курортів України

Область	Курорт	Класифікація курорту
Автономна Республіка Крим	Алушта	Кліматичний
	Євпаторія	Кліматичний, бальнеогрязьовий
	Саки	Кліматичний, бальнеогрязьовий
	Феодосія	Кліматичний, бальнеогрязьовий
	<i>Велика Ялта:</i> Лівадія,	Кліматичний
Вінницька	Хмільник	Бальнеологічний
Донецька	Слов'янськ	Бальнеогрязьовий
	Слов'яногірськ	Кліматичний
Закарпатська	Голубине	Бальнеологічний
	Поляна	Бальнеологічний
	Синяк	Бальнеологічний
	Свалява	Бальнеологічний
Запорізька	Бердянськ	Кліматичний, бальнеогрязьовий
	Кирилівка	Кліматичний, бальнеогрязьовий
Івано-Франківська	Черче	Кліматичний, бальнеогрязьовий
	Ворохта	Кліматичний, бальнеогрязьовий
	Яремна	Кліматичний, бальнеогрязьовий
	Косів	Кліматичний, бальнеогрязьовий
	Косів	Кліматичний, бальнеогрязьовий
Київська	Конча-Заспа	Кліматичний, бальнеологічний
	Пуща-Водиця	Кліматичний
Львівська	Трускавець	Бальнеологічний
	Моршин	Бальнеологічний
	Немирів	Бальнеологічний
	Любінь Великий	Бальнеологічний
Миколаївська	Очаків	Кліматичний
Одеська	<i>Одеська група курортів:</i>	Кліматичний, бальнеогрязьовий
Полтавська	Миргород	Бальнеологічний
Харківська	Березівські Мінеральні	Бальнеологічний
	Рай-Оленівка	Бальнеологічний
Херсонська	Гопри	Бальнеогрязьовий
	Скадовськ	Кліматичний

Адміністративно-територіальний устрій Львівської області

	Райони	Всього міст	у т. ч. міста державного та обласного значення	Райони в містах	Селища міського типу	Сільські ради	Сільські населені пункти
Львівська область	20	43	7	6	35	631	1852
Львів (міськрада)	-	2	1	6	2	-	-
Борислав (міськрада)	-	1	1	-	1	-	-
Дрогобич (міськрада)	-	2	1	-	-	-	-
Самбір	-	1	1	-	-	-	-
Стрий	-	1	1	-	-	-	-
Трускавець	-	1	1	-	-	-	-
Червоноград (міськрада)	-	2	1	-	1	-	-
Райони:							
Бродівський	1	1	-	-	1	23	101
Буський	1	1	-	-	2	24	80
Городоцький	1	2	-	-	1	29	77
Дрогобицький	1	-	-	-	2	45	74
Жидачівський	1	2	-	-	3	28	113
Жовківський	1	3	-	-	2	39	160
Золочівський	1	2	-	-	1	32	107
Кам'янка-Бузький	1	1	-	-	3	20	74
Миколаївський	1	2	-	-	1	25	57
Мостиський	1	2	-	-	-	31	110
Перемишлянський	1	2	-	-	-	27	87
Пустомитівський	1	1	-	-	1	39	105
Радехівський	1	1	-	-	1	31	69
Самбірський	1	1	-	-	2	35	107
Сколівський	1	1	-	-	2	31	53
Сокальський	1	4	-	-	1	32	101
Старосамбірський	1	3	-	-	2	39	110
Стрийський	1	1	-	-	1	39	70
Турківський	1	1	-	-	1	31	65
Яворівський	1	2	-	-	4	31	132

Курорти Львівщини

Трускавець

Моршин

Східниця

Немирів

Шкло

Розподіл туристів, обслужених суб'єктами туристичної діяльності, за метою поїздки та видами туризму (осіб)

	2014			2015			2016		
	Усього обслугову вано туристів	в`їзних (іноземни х) туристів	виїзних туристі в	Усього обслугов ано туристів	в`їзних (іноземни х) туристів	виїзні х туристі в	Усього обслугован о туристів	в`їзних (іноземних) туристів	виїзних туристі в
Усього	188 520	16 162	131 530	92 128	2 015	61 465	112 472	3 057	60 830
службова, ділова, навчання	953	165	224	84	7	65	842	-	24
дозвілля, відпочинок	160 026	8 834	130 880	74 168	559	61 390	86 240	769	60 565
лікування	26 152	7 163	12	17 399	1 449	-	24 231	2 288	1
спортивний туризм	812	-	367	363	-	8	397	-	56
спеціалізова ний туризм	91	-	47	-	-	-	66	-	-
інше	486	-	-	114	-	2	696	-	184
Діти віком 0-17 років	20 200	1 403	16 162	11 450	34	9 598	9 148	8	5 641